

Pěstounská péče na přechodnou dobu jako jedna z forem náhradní rodinné péče pohledem pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Karolína Zbranková

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Karolína Zbranková**
Osobní číslo: **H150435**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Pěstounská péče na přechodnou dobu pohledem pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče, rodiny a sociálně-právní ochrany dětí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SCHOOLEROVÁ, Jayne E. Adopce, vztah založený na slibu. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.

JANÁKOVÁ, Ludmila. Dary se přece nevracejí. Praha: Triton, 2007. ISBN 80-7387-028-2.

ARCHER, Caroline; VLČKOVÁ, P. Dítě v náhradní rodině. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071785784.

KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. Náhradní rodinná péče. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-86131-91-7.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

CAMPBELLE, Ross. Potřebuji tvou lásku. Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 978-80-7255-179-8.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Renata Polepilová**

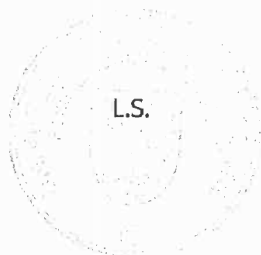
Datum zadání bakalářské práce: **22. listopadu 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2018**

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 23.4.2018

Ubačková

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

²⁾ Vysoká škola nevyděláčně zveřejňuje disertační, diplomová, bakalářská a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasaňuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užívá-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zájemcem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3).*

(2) *Opírá-li autor takového díla užití svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybnějiho projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(3) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(4) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce přibližuje problematiku pěstounské péče na přechodnou dobu z pohledu pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Práce je členěná na teoretickou a praktickou část. První kapitola teoretické části se věnuje teoretickým východiskům náhradní rodinné péče, její stručné historii, formám a legislativní úpravě. V následující kapitoly pojednávají o pěstounské péči a pěstounské péči na přechodnou dobu. Pozornost je věnována také aktérům v rámci pěstounské péče: osobnosti pěstouna, dítěti v náhradní rodinné péči, orgánu sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejícím organizacím.

Praktická část je rozdělena na přípravu a samotný výzkum. Pomocí kvalitativní výzkumné strategie a techniky polostrukturovaných rozhovorů bylo u pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí zjišťováno, jak pohlíží na pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, osobnost pěstouna, dítě v náhradní rodinné péči, orgán sociálně-právní ochrany dětí, doprovázející organizace.

ABSTRACT

This bachelor's thesis gives insight into the issues of temporary foster care from the perspective of the workers of Authority for Social and Legal Protection of Children. The thesis is segmented into theoretical and practical parts. First chapter of the theoretical part is dedicated to theoretical foundations of foster care, its brief history, forms and legislature pertaining to foster care. Attention is also paid to participants in the framework of foster care: the foster parent; the child in foster care; workers of Authority for Social and Legal Protection of Children; and accompanying organisations.

The practical part is segmented into preparation and the research itself. How the workers of Authority for Social and Legal Protection of Children perceive temporary foster care was researched utilizing qualitative research strategy and the technique of semi-structured interviews.

Keywords: foster care, temporary foster care, foster parent, child in foster care, Authority for Social and Legal Protection of Children, accompanying organisations.

Chtěla bych Mgr. Renatě Polepilové vyjádřit své poděkování za odborné vedení, rady, podněty a cenné připomínky, které mi poskytovala při zpracování bakalářské práce a také za vstřícnost a ochotu, se kterou se mi věnovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	11
1.1 HISTORIE NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	11
1.1.1 Prameny náhradní rodinné péče a Starý Řím.....	11
1.1.2 Doba mezi osvícenstvím a první světovou válkou.....	11
1.1.3 Doba světových válek.....	12
1.1.4 Doba po 2. světové válce.....	12
1.1.5 Současnost.....	13
1.2 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	13
1.2.1 Ústavní péče.....	14
1.2.2 Náhradní rodinná péče.....	15
Osvojení.....	15
Pěstounská péče.....	16
Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	16
Poručenství.....	17
Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče.....	17
1.3 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	18
2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE A PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	19
2.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	19
2.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	20
2.3 FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	21
Příspěvek na úhradu potřeb dítěte.....	21
Odměna pěstouna.....	22
Příspěvek při převzetí dítěte.....	22
Příspěvek při ukončení PP.....	22
Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.....	22
3 AKTÉŘI V RÁMCI PĚSTOUNSKÉ PÉČE.....	23
3.1 HLAVNÍ AKTÉŘI.....	23
3.1.1 Osobnost pěstouna.....	23
3.1.2 Dítě v náhradní rodině.....	23
Významná období ve vývoji dítěte.....	24
3.2 INSTITUCE V PĚSTOUNSKÉ PÉČI.....	26
3.2.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí.....	26
Role OSPOD při zprostředkování pěstounské péče.....	28
3.2.2 Doprovázející organizace.....	29
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
4 POPIS VÝZKUMU.....	31
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU.....	31
4.1.1 Výzkumné otázky.....	31

4.2	VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
4.3	POUŽITÉ METODY A VÝZKUMNÉ STRATEGIE	32
4.3.1	Polostrukturované rozhovory	32
5	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	35
5.1	POSTAVENÍ SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA OSPOD	36
5.2	ZKUŠENOSTI S PĚSTOUNY PPPD	38
5.3	HODNOCENÍ PRÁCE S RODINOU	39
5.4	SPOLUPRÁCE PĚSTOUNŮ PPPD A BIOLOGICKÉ RODINY	40
5.5	SPOLUPRÁCE S ODBORNÍKY A ORGANIZACEMI	42
5.6	OSUD DĚTÍ.....	42
5.7	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	43
	ZÁVĚR	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	48
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	51
	SEZNAM PŘÍLOH.....	52

ÚVOD

Pěstounská péče na přechodnou dobu je jednou z forem náhradní rodinné péče. Je pro děti, které ze závažných důvodů nemohou zůstat v péči rodičů a díky tomuto typu péče nemusí být umístovány do péče ústavní. Jedná se o krátkodobý typ péče, který trvá nejdéle jeden rok a existuje zde předpoklad, že se dítě vrátí zpět ke svým rodičům. Pokud je to možné, pracuje se v průběhu tohoto období s biologickou rodinou dítěte na obnovení nebo úpravě narušených funkcí rodiny.

Pěstounům na přechodnou dobu, biologické rodině dítě i samotnému dítěti umístěnému v pěstounské péči na přechodnou dobu pomáhá v průběhu celého procesu provázaná síť služeb. Pomoc a podpora je jim poskytována jak ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí a doprovázejících organizací, tak služeb odborníků a neziskových organizací. Postavení pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí hraje důležitou roli v průběhu celého procesu svěřeni dítěte do PPPD. Bakalářská práce se věnuje problematice pěstounské péče na přechodnou dobu jako jedné z forem náhradní rodinné péče pohledem pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Téma práce bylo zvoleno na základě odborné praxe na oddělení sociálně-právní ochrany, která byla uskutečněna v rámci studia.

Teoretická část je členěna do tří kapitol. První kapitola teoretické části přibližuje teoretická východiska náhradní rodinné péče, která zmiňují jak stručnou historii náhradní rodinné péče, tak i její formy a legislativní úpravu. V druhé kapitole jsme se pokusili přiblížit pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu a finanční zajištění těchto institutů, které je jejich nedílnou součástí. Třetí kapitola je pro práci stěžejní, popisuje instituce a hlavní aktéry zapojené do pěstounské péče na přechodnou dobu.

V praktické části se věnujeme samotnému výzkumnému šetření. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak pohlíží pracovníci OSPOD na PPPD jako jednu z forem náhradní rodinné péče.

Pro získání uceleného pohledu pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí na pěstounskou péči na přechodnou dobu byla využita kvalitativní výzkumná strategie, pomocí které jsme měli možnost dostat se hlouběji do této problematiky. K realizaci výzkumného šetření byly využity polostrukturované rozhovory s respondenty. Byla provedena analýza získaných dat pomocí otevřeného kódování, zjištěná data byla interpretována a byly shrnuty výsledky výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Právem každého dítěte je vyrůstat v péči svých rodičů, harmonicky se rozvíjet a být milován. Avšak ne vždy jsou v rodině podmínky vhodné pro výchovu dítěte. V zájmu dítěte je v takovém případě nalézt vhodnou formu náhradní rodinné péče, ve které by mohlo dítě vyrůstat. Náhradní rodinná péče se člení na ústavní péči a náhradní rodinnou péči, ze zákona o rodině plyne, že přednost se dává náhradní rodinné péči (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009).

1.1 Historie náhradní rodinné péče

Již v dávné historii se můžeme setkat s přijetím cizího dítěte za vlastní, důvody tohoto přijetí jsou však v historických obdobích odlišné (Matějček, 1999, s. 16).

1.1.1 Prameny náhradní rodinné péče a Starý Řím

Osvojení nabylo formu zákona v době republiky právě ve Starém Římě, kde je psáno že „adoptio naturam imitatur“, což znamená vztah mezi dítětem a jeho osvojitelem je téměř jako vztah mezi dítětem a jeho biologickými rodiči (Matějček 1999, s. 27).

V této době bylo podle Římského práva platné osvojení pouze mužem, jakožto živitelem a hlavou rodiny. Naprosto běžné bylo osvojení dítěte z důvodu levné pracovní síly či získání majetku. Mezi obecně platná pravidla patřilo například stanovisko, že není možné osvojení vlastních nemanželských dětí, nebo že věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem musel být alespoň 18 let. Odkládání tzv. přespočetných dětí na místa, jako byly například torny u kostelů, kde měly šanci přežít a byly přijaty novou rodinou, se označuje za počátky osvojení. V městských řeckých státech i v Římě jsme se mohli setkat s placenými chůvami a kojnými, což se naopak označuje za počátky PP. V této době se našlo mnoho kritiků, kteří tvrdili, že kojné se přičí přirozenosti a Bohu, nebo že dítě přejímá vlastnosti kojné právě z mateřského mléka. Přejímání vlastností z mateřského mléka byly akceptovány pouze v případě, kdy některé z vlastností kojné měla sama matka dítěte. V této době byla běžná vysoká kojenecká a dětská úmrtnost, která byla výrazně ovlivněna zakládáním nalezinců (Nožírová, 2012, s. 27, 28).

1.1.2 Doba mezi osvícenstvím a první světovou válkou

V této době mají kojné a nalezince stále důležitou funkci. Kojné se staraly se o děti až do věku jejich šesti let, poté se vracely zpět do biologické rodiny. Nalezince se zřizovaly i

nadále, avšak i proti nim se začaly s rozvojem kapitalismu ozývat hlasy, především J. H. Pestalozzi se opírá o názory J. J. Rousseaua, který vyzdvihuje individuální péči v rodině a její náhrady. Právě zde se začíná klást důraz na výchovu dítěte ku prospěchu společnosti. Vojtěch Franc se v 19. století velmi angažoval v otázkách „chudé a opuštěné“ mládeže. Tvrdil, že právě výchova slouží jako prevence patologických jevů. Dalším z jeho důležitých postřehů byla finanční motivace pěstounek. V té době byly ohodnoceny 3-6 zlatými, kdy se toto ohodnocení s věkem dítěte snižovalo. Jako dnes, tak i dříve byla PP monitorována, a to zpravidla 1x za 2 měsíce. Mezi významné dokumenty v této době patřil zemský zákon chudinský pro Čechy ze dne 3. 12. 1868, díky kterému měly domovské obce v působnosti péči o opuštěné a osiřelé děti. Významná byla také Česká zemská komise pro péči o mládež při Zemské školní radě z roku 1908, která řešila situace osiřelých dětí v době války, ale i dětí ze sociálně slabých rodin (Nožírová, 2012, s. 28-30).

1.1.3 Doba světových válek

Právě toto období se stalo zásadní a to proto, že se začalo dbát na zájem dítěte při osvojení. To vedlo k novému Československému nepsanému celonárodnímu programu o ochraně dítěte. Přestože začalo přibývat kvalifikovaných sociálních pracovníků, nebylo jich stále dostatek, a tak tuto funkci zastávali i lékaři či pedagogové, kteří ji vykonávali dobrovolně a bezplatně. Veřejná sociální správa usilovala o to, aby dobrovolná sociální péče vytvářela soubornou ucelenou síť pro další oblasti. Důležitou roli hrála organizační střediska řízená v každém okrese, zastupující soudy a úřady, které se potýkaly se sociální péčí o mládež. Rovněž tak pomáhala i ženám při těhotenství a po něm, v neposlední řadě pak i nemanželským a osiřelým dětem. V této době bylo osvojení pojato jako majetkoprávní institut, kdy byla výchovná funkce zcela potlačena. Podmínkou pro osvojení dětí byl věk osvojitele, který musel být starší 40 let. Dále pak musel býti bezdětný. Osvojit bylo možné i zletilou osobu, dokonce i osobu, která již uzavřela sňatek. Všechna tato stanoviska upravoval zákon č. 56/1928 Sb., o osvojení, který se stal první jednotnou právní úpravou tohoto institutu (Nožírová, 2012, s. 30-31).

1.1.4 Doba po 2. světové válce

V této fázi konečně došlo ke změnám v chápání osvojení dítěte. Opouští se od majetkoprávního charakteru a posouvá se ke kolektivní péči, náhradnímu rodinnému a výchovnému prostředí. Nadále se však jedná pouze o osvojení zrušitelné, o kterém se pojednávalo v zákoně č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Osvojení nezrušitelné bylo do české legislativy

vneseno až zákonem č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení. Díky tomuto zákonu mohl být náhradní rodič zapsán do matriční knihy namísto biologických rodičů. Kolektivní péče byla po 2. světové válce hojně využívána, a to až do doby, kdy vyšel v platnost zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Mezi další významné dokumenty této doby patří zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, jehož platnost skončila v roce 2000 (Matějček, 1999, s. 29).

1.1.5 Současnost

Česká společnost se po roce 1989 velice rychle adaptovala na vzory západoevropského hospodářského systému. Jak uvádí Krebs (2007), porevoluční změny společenských poměrů měly za následek změny reprodukčního chování společnosti. Vyskytly se nové možnosti sebeuplatnění, které znamenaly pokles plodnosti. Stupňující se věk prvorodiček s sebou nese nejen rizika vrozených chorob u dětí, ale i neplodnosti.

V devadesátých letech se u nás začal rozvíjet neziskový sektor, změnil i přístup společnosti k rodině a zájmům dítěte a v neposlední řadě se díky vývoji medicíny snížila i kojenecká úmrtnost. Mnoho změn proběhlo i v právní oblasti týkající se osvojení, manželství a rodiny. Zákony, které se významně podílely na formování této oblasti byly: Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který platí dodnes, dále zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který stejně jako zákon č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku byl s platností v roce 2014 nahrazen novým občanským zákoníkem. Ze všeho nejdůležitější je však mezinárodní dokument Úmluva o právech dítěte, ve které se již v preambuli podtrhuje význam láskyplného rodinného prostředí. Ochrana rodiny biologické i náhradní je obsažena v Listině základních práv a svobod a představuje základ ústavní ochrany rodičovství a rodiny (Nožirová, 2012, s. 32-35).

1.2 Formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče se člení na ústavní péči a náhradní rodinnou péči. V současnosti nebývají děti umísťovány do těchto institutů z důvodu úmrtí rodičů, nebo snad chudobě, ale zejména kvůli zanedbávání dětí a jejich zneužívání. Takovéto jednání rodičů může u dítěte zapříčinit problémy jak ve vývoji, tak i v chování a emočním prožívání. O tom, do jaké formy náhradní rodinné péče bude dítě finálně svěřeno, rozhodne soud. Náhradní rodinná péče je institucionálně řízena Ministerstvem práce a sociálních věcí, které je ústřed-

ním orgánem státní správy tohoto oboru. Na nižších stupních je řízena krajskými úřady, obcemi, a to i obcemi s přenesenou či samostatnou působností (Bechyňová, 2007, s. 207).

1.2.1 Ústavní péče

Dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, rozumíme ústavem zařízení, které dětem poskytuje plné a přímé zabezpečení, výchovu a péči, a které nahrazuje péči rodičů.

Mezi typy ústavní péče patří:

- Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (tzv. ZDVOP), kde se dítě umísťuje nejdéle na dobu 1 roku. O umístění do tohoto typu zařízení nemusí vždy rozhodovat soud, ale i rodiče dítěte či dítě samo.
- Diagnostický ústav, kde se dítě umísťuje nejdéle na dobu 8 týdnů a o tomto umístění rozhoduje soud. Po tuto dobu dítě absolvuje docházku do školy, která je součástí zařízení, dále pak psychologické vyšetření a diskuse s pedagogy. Po ukončení této doby se dítě vrací zpět domů, pokud to však není možné, úkolem diagnostického ústavu je navrhnout umístění dítěte do jiného zařízení.
- Dětský domov, kde se dítě umísťuje např. po opuštění diagnostického ústavu. Věkové rozhraní dětí vhodných pro umístění do DD je od 3 do 18 let.
- Dětský domov se školou (tzv. DDŠ), kde se umísťují děti především s výchovnými problémy navštěvující základní školu.
- Výchovný ústav, který slouží dětem starším 15 let. V tomto zařízení jsou děti rozděleny podle pohlaví a součástí jsou i školy a učiliště, které mohou navštěvovat (Právo na dětství, 2013).

Jak uvádí Macela a spol., (2015, s. 345-348, 352) dítě se svěřuje do ústavní péče na základě rozhodnutí soudu. Dobu a místo přijetí dítěte do zařízení označeného v rozhodnutí soudu má povinnost sjednat obecní úřad obce s rozšířenou působností. Délka trvání pobytu dítěte v ústavním zařízení musí trvat pouze nezbytně nutnou dobu. Dozor nad dětmi v ústavní péči spadá do kompetencí pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí a probíhá jednou za 3 měsíce. Dozor slouží ke kontrole:

- zda dochází k dodržování práv dítěte,
- zda se rozvíjí duševní a tělesné schopnosti dítěte,
- zda i nadále trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavu,

- zda dochází k vývoji vztahů mezi dítětem a jeho rodiči, popřípadě osobami, ke kterým by dítě mohlo být přesunuto do péče,
- zda, jedná-li se o sourozence, dochází k rozvíjení jejich vztahů.

Nad dozorem orgánu sociálně-právní ochrany dětí v ústavní výchově vykonává tzv. vrchní dozor, i soud, který zjišťuje, zda trvají důvody pro umístění dítěte do ústavní výchovy a zda není možné dítě svěřit do náhradní rodinné péče. Soudem vykonávaný dozor v rámci tříletého období, na které může být podle rozhodnutí soudu nařízena ústavní výchova, je uskutečňován jednou za 6 měsíců. Po uplynutí tříletého období nařízené ústavní péče se obnovuje prvotní stav dítěte, tedy svěření do péče rodičů, pokud se výkon ústavní výchovy neprodlužuje.

1.2.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče se člení na další formy a těmi jsou: osvojení, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, poručenství a svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009).

Osvojení

Osvojení je právně zakotveno v § 794 až § 854 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákon, ve znění pozdějších předpisů. V § 794 a § 795 tohoto zákona je uvedeno, že osvojením neboli přijetím cizí osoby za vlastní, vznikají mezi osvojitelem a osvojencem vztahy jako mezi rodiči a dětmi. Osoba, která se chce stát osvojitelem, se musí zaručit, že způsob jeho života a důvody vedoucí k osvojení, jsou v zájmu dítěte a že bude dítěti dobrým rodičem.

Hlavním smyslem osvojení je nahradit dítěti rodinu, kterou postrádá. Poskytnout dítěti takové prostředí, ve kterém se bude cítit „doma“ a kde o ně bude postaráno s láskou a péčí. Dítě se osvojením stává novým členem rodiny, přičemž práva a povinnosti jeho původní rodiny k němu zanikají a v plné platnosti připadají rodičům novým (Matějček 2002, s. 13, 14).

Právní důsledky osvojení, jež spočívají ve vzniku právního příbuzenství mezi dítětem a osvojitelem, jsou považovány za cíl osvojení (Trnková, 2018, s. 26).

Osvojení je možné je-li dítě tzv. právně volné a tím se stane v případě, pokud:

- Rodiče dítěte dali souhlas k osvojení dítěte určitým osvojitelům. Tento souhlas mohou podat nejdříve šest týdnů po narození dítěte. Souhlas musejí rodiče dítěte podat písemně před soudem či orgánem sociálně-právní ochrany dětí a je odvolatelný pouze do chvíle, než je o osvojení rozhodnuto a dítě je umístěno k osvojitelům,
- rodiče dítěte neprojeví žádný zájem o dítě po dobu nejméně dvou měsíců bez závažné překážky a soud tedy určil tzv. absolutní nezájem rodičů,
- rodiče dítěte neprojeví opravdový zájem o dítě po dobu nejméně šesti měsíců a soud tedy určil tzv. kvalifikovaný nezájem rodičů o dítě,
- rodiče dítěte byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti soudem,
- rodiče dítěte jsou po smrti (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009).

Jednou z možností osvojení je také **mezinárodní osvojení**. S mezinárodním osvojením se můžeme setkat v případech, kdy není možné nalézt pro dítě vhodnou náhradní rodinu v zemi původu. O mezinárodním osvojení pojednává Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, která byla zpracována a přijata Haagskou konferencí mezinárodního práva soukromého z roku 1993 a Českou republikou schválena v roce 2000. V naší republice se tímto zabývá Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (Matějček, 2002, s. 15).

Pěstounská péče

Pěstounská péče je legislativně zakotvena v § 958-970 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Jedná se o důležitý institut náhradní rodinné péče, kdy o dítě pečuje pěstoun po dobu nutnou k odstranění překážek osobní péče rodičů. V případě, že jsou tyto překážky odstraněny, může rodič požadovat dítě zpět do osobní péče. Pokud je dítě schopno posoudit situaci o svěření do pěstounské péče, musí být přihlédnuto i k jeho vyjádření (Bubleová a spol., 2007, s. 72).

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato forma náhradní rodinné péče vznikla jako rozšíření možností řešení situace dítěte. Pěstounská péče na přechodnou dobu (dále jen PPPD) dítěti umožňuje, aby mohlo krátkodobě vyrůstat u speciálně proškolených pěstounů v náhradním rodinném prostředí a nemuselo být umístěno v ústavní péči. PPPD je právně upravena v zákoně č. 359/1999 Sb., o

sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. Následně byla ukotvena novelou č. 134/2006 Sb., platnou od 1. června 2006 (Macela a spol., 2015, s. 337).

Odpůrci PPPD často argumentují, že pokud se pěstoun o dítě stará pouze určitou dobu a nesmí se na dítě vázat, nedostane se dítěti potřebná láska. Zkušenosti však hovoří o opaku, pěstouni dítě zahrnují péčí a láskou tak dlouho, dokud se pro ně nenalezne stabilní řešení (Trnková, 2018, s. 93).

Pěstounská péče a PPPD jsou podrobněji popsány v kapitole č. 2.

Poručenství

Jak uvádí zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, je poručník dítěti jmenován v případě, není-li tady ani jeden z rodičů, který by vůči dítěti vykonával rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Poručník má vůči dítěti práva a povinnosti jako rodič, ale nemá k němu vyživovací povinnost. Do funkce poručníka mohou být jmenovány i dvě osoby, které stanoví soud. Zpravidla tyto osoby bývají manželé. V případě, že nelze stanovit fyzickou osobu poručníkem, stanoví soud tuto funkci orgánu sociálně-právní ochrany.

Po jmenování poručníka soud následně stanovuje i rozsah jeho práv a povinností vůči dítěti v oblasti zastupování dítěte, správy jeho majetku a jeho výchovy. V případě, že soudem stanovený poručník o dítě osobně pečuje a naplňuje všechny složky rodičovské odpovědnosti, nastupuje namísto rodičů téměř v celém rozsahu. Všechna podstatná rozhodnutí poručníka týkající se dítěte vyžadují schválení soudem. Poručník je povinen řádně plnit svou funkci a podléhá pravidelnému dozoru. Je povinen podávat soudu zprávy o osobě poručenice a účty ze správy jeho jmění zpravidla v ročních intervalech. Porušuje-li poručník své povinnosti vůči dítěti, nebo je nezpůsobilý k tomu, aby nadále vykonával svou funkci, je soudem odvolán. Soud může poručníka zprostit jeho funkce na základě vlastní žádosti poručníka. Poručenství zaniká také v případě nabytí rodičovské odpovědnosti jednoho z rodičů či zletilosti poručenice (Švestka a spol., 2015, s. 622).

Poručník může být označen i jako „osoba pečující“, jestliže o dítě osobně pečuje a je s ním uzavírána dohoda o výkonu pěstounské péče, v tom případě má i nárok na dávky pěstounské péče (Nadační fond J&T, 2015).

Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

O svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, pojednává §953 - §957 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

Dítě se svěruje do péče jiné osoby v případě, kdy to vyžaduje jeho zájem, je-li tato osoba schopna poskytnout záruku řádné výchovy dítěte a s tímto svěřením souhlasí. Příčiny takovýchto opatření mohou být různé, nejčastěji se však jedná o nemoc rodičů, pobyt v cizině či výkon trestu odnětí svobody. Obvykle dává soud přednost osobě příbuzné dítěti, protože se předpokládá, že je dítě a má s nimi dobrý vztah. Rodičům je soudně stanoveno výživné, které jsou povinni platit pečující osobě (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009).

V této formě péče sleduje vývoj dítěte orgán sociálně-právní ochrany dětí. Sociální pracovník, je povinen v prvním půlroce péče navštívit rodinu jednou za tři měsíce a následně je povinen rodinu navštěvovat minimálně jednou za půl roku (Nadační fond J&T, 2015).

1.3 Legislativní úprava náhradní rodinné péče

Bubleová a spol. (2013, s. 6) uvádí, že pokud se rodiče o své děti nemohou starat, péči nezvládají nebo ji zanedbávají, přebírá zodpovědnost za výchovu a bezpečí těchto dětí stát. Náhradní rodinná péče je v ČR právně zakotvena v řadě významných právních předpisů, z nichž stěžejními jsou:

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
- Listina základních práv a svobod, konkrétně článek 32, který pojednává o ochraně rodiny biologické i náhradní.
- Úmluva o právech dítěte.

Další zákony a právní předpisy, které upravují dotčené oblasti ve vztahu k náhradní rodinné péči, jsou uvedeny v příloze č. P1.

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE A PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU

Následující kapitola se blíže věnuje jednotlivým typům pěstounské péče a finančnímu zajištění pěstounské péče.

Jak uvádí Bubleová a spol. (2013, s. 7, 12) je pěstounská péče formou náhradní rodinné péče, kdy pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu. V současné době pěstounská péče pojmána spíše jako přechodné nebo krizové řešení situace dítěte, o něž se nemůže starat jeho biologická rodina. Dítě v pěstounské péči většinou zůstává v kontaktu s rodiči, prarodiči nebo sourozenci. Proto je důležité vybrat dítěti, které do pěstounské přichází, rodinu vhodnou pro jeho správný vývoj.

2.1 Pěstounská péče

Dle Bubleové a spol. (2013, s. 9) bývají do pěstounské péče nejčastěji umístovány děti, jejichž výchova není zajištěna rodiči, a to jak krátkodobě, tak dlouhodobě. Při pěstounské péči není vyloučen styk dítěte s rodiči, a pokud není v rozporu se zájmy dítěte, je naopak podporován. Aktuální právní úprava uvádí, že pěstouni mají povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat vztahy dítěte s osobami, které jsou mu blízké, v první řadě s rodiči.

Dle Trnkové (2018, s. 79, 80) je pěstoun v roli náhradního pečovatele, nikoliv náhradního rodiče, jedná se tedy o dočasnou péči o dítě.

Do pěstounské péče bývají umístovány většinou děti se zdravotními či psychomotorickými obtížemi, děti staršího věku, ale i sourozenecké skupiny nebo děti jiného etnika. Z těchto důvodů je velice důležité vybrat správného pěstouna, který bude znalý dané problematiky, ale především bude laskavý a trpělivý a připravený čelit případným obtížím nejen ze strany dítěte, ale i svého okolí (Bubleová a spol., 2007, s. 71, 72).

Pravomoc rozhodovat o důležitých věcech např. lékařské zákroky, volba vzdělání, zůstává rodičům, kteří mají i nadále vyživovací povinnost, výživné rodiče platí úřadu práce, který pěstounům vyplácí dávku „příspěvek na úhradu potřeb dítěte“. Pokud rodiče dítěte platí větší částku, než je státem stanovená norma, tento rozdíl náleží dítěti. V běžných věcech však nadále dítě zastupuje pěstoun, a pokud by to bylo nutné, může soud stanovit pěstounovi i další práva a povinnosti. S pěstounem je zároveň nutné uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče a z toho plyne, že má i nárok na dávky pěstounské péče. O tom, zda vývoj dítěte v pěstounské péči probíhá tak, jak má, řeší příslušný zaměstnanec orgánu sociálně-

právní ochrany dětí, který má povinnost rodinu navštěvovat v prvním půlroce jednou za tři měsíce, následně minimálně jednou za půl roku (Nadační fond J&T, 2015).

2.2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Po rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí v roce 2011 se u nás začaly rozvíjet alternativní odborné formy péče a PPPD je jednou z nich. Průlom PPPD nastal v roce 2009, kdy manželé Alžběta a Vratislav Hláskovi spustili projekt Narodit se do rodiny. Provedené výzkumy upozorňují na to, že děti, které žily první měsíce a roky života v ústavní péči, následně selhávají v různých sférách svého života, ať už se jedná o partnerské vztahy či zaměstnání. Pro děti v útlém věku je nejdůležitější vztah k pečující osobě, ke které si vytvářejí emočně vřelý vztah. Pokud děti nemají možnost tuto interakci zažít, mohou být následkem poruchy v jejich vývoji, které jsou již nenapravitelné. Proto je důležité, aby nebylo dítě znevýhodněno v situacích, kdy nejsou rodiče schopni se o své dítě postarat. Předpokládá se, že po pomnutí důvodů se dítě opět vrátí do původní rodiny. (Trubačová, 2011, s. 3,4).

Dle Bubleové a spol. (2013, s. 10, 11) legislativní úprava PPPD účinná od 1. 1. 2013 stanovuje využití a podmínky této formy péče. Jedná se o péči krizovou a pouze přechodnou, kdy je rodičům poskytnut čas na to, aby si upravili poměry nebo se dítěti našla jiná rodina. PPPD trvá nejdéle jeden rok. Dítě je svěřeno do PPPD v případech:

- Kdy rodič po určitou dobu nemůže ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- na dobu, po jejímž uplynutí může rodič (matka) dát souhlas k osvojení nebo do doby nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodičů k osvojení.

Svěření dítěte do PPPD musí být v jeho zájmu a v závislosti na věku se přihlíží i k jeho vyjádření (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011).

Nároky na pěstouny na přechodnou dobu jsou mnohem větší než u klasické pěstounské péče, pěstoun musí sebe i dítě připravit na situaci, kdy dítě odejde do původní či náhradní rodiny. Pěstouni na přechodnou dobu jsou proto proškolení na přípravných kurzech. Nejrozvinutějším druhem PPPD u nás je tzv. raná pěstounská péče, kdy dítě po propuštění z porodnice není umístěno v ústavní péči, ale právě do pěstounské rodiny na přechodnou dobu. Miminko v této péči obvykle stráví dva měsíce, které pro něj mají mnohem větší

přínos, než kdyby bylo v kojeneckém ústavu. Dříve, než je dítě svěřeno do PPPD, se nesmí opomenout ani další členové biologické rodiny. V PPPD dítě stráví nezbytně nutnou dobu, a je-li to možné, krajský úřad zprostředkovává osvojení. (Nožírová, 2012, s. 20, 21).

Dále se setkáváme s tzv. akutní PPPD. Jedná se o situace, kdy se dítě náhle ocitne bez péče rodičů. Příkladovou situací může být matka živitelka, která musí podstoupit zdravotní operaci s hospitalizací a v tuto chvíli není nikdo, kdo by se o dítě postaral. (Nožírová, 2012, s. 20, 21).

Důležité je zde zmínit i novelu č. 401/2012 Sb., díky které mají pěstouni nárok na odměnu pěstouna i v obdobích, kdy o žádné dítě nepečují. PPPD se dotýká i nový občanský zákoník platný od 1. 1. 2014, ve kterém nalezneme i změny týkající se souhlasu rodičů s osvojením (Macela a spol., 2015, s. 338).

2.3 Finanční zajištění pěstounské péče

Dle Bubleové a spol. (2013, s. 34) se jako pěstounská péče pro účely vyplácení dávek pěstounské péče posuzuje péče o dítě, kterou poskytuje jak osoba v evidenci, tak osoba pečující. Dávky pěstounské péče jsou upraveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Mezi dávky pěstounské péče patří:

- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- Odměna pěstouna,
- Příspěvek při převzetí dítěte,
- Příspěvek při ukončení pěstounské péče,
- Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Na tento příspěvek má nárok dítě, svěřené do pěstounské péče a je v podstatě náhražkou výživného dítěte. O příspěvek musí zažádat vždy pěstoun až do zletilosti dítěte, poté si o příspěvek může dítě, pokud je nezaopatřené zažádat samo, a to až do věku 26 let. Dětem umístěným do PPPD se po dosažení zletilosti vyplácí příspěvek při jejím ukončení (Macela a spol., 2015, s. 614).

Od ledna 2018 se měsíční příspěvek na dítě pohybuje od 4 950 Kč do 7 260 Kč v závislosti na věku dítěte (Dobrá rodina, 2018).

Odměna pěstouna

Jedná se o ocenění péče pěstouna o dítě jiných rodičů. Tato odměna se vyplácí pouze jedné pečující osobě, v praxi to tedy znamená, že pokud o dítě pečuje manželský pár, odměna pěstouna bude vyplacena pouze jednomu z nich. Výše odměny pěstouna se automaticky odvíjí od obtížnosti péče o dítě, dále o jeho závislosti na péči jiné osoby či na počtu dětí umístěných v PP. Pokud se jedná o PPPD, tato odměna slouží jako motivace pro akutní přijetí dítěte do péče. Výše odměny je stejně jako jiné dávky fixně stanovena (Bubleová a spol., 2013, s. 35).

Od ledna 2018 činí nejnižší možné ohodnocení v péči o jedno dítě u klasické PP 12 000 Kč měsíčně, o dvě děti potom 18 000 Kč. V případě závislosti dítěte na pečující osobě v II až IV stupni je výše odměny 30 000 Kč měsíčně, což je i výše odměny pěstouna pečujícího o 3 děti. V případě PPPD je výše odměny pěstouna 20 000 Kč měsíčně, bez ohledu na počet dětí, o které pečuje. Tuto částku dostane vyplacenu, i když u sebe žádné dítě právě nemá. V případě závislosti dítěte na pečující osobě v II až IV stupni je výše odměny pěstouna 24 000 Kč měsíčně (Dobrá rodina, 2018).

Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek při převzetí dítěte slouží k nákupu nezbytného vybavení, které musí pečující osoba nakoupit. Tento příspěvek je jednorázový a pohybuje se ve výši 8 000 Kč až 10 000 Kč, a to podle věku dítěte (Bubleová a spol., 2013, s. 37).

Příspěvek při ukončení PP

Jedná se o jednorázový příspěvek ve výši 25 000 Kč, o který si zažádá osoba, která dosáhla zletilosti v PP a které zanikl příspěvek na úhradu potřeb dítěte, nejdéle však do 26 věku (Macela a spol., 2015, s. 617).

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Tento příspěvek byl dříve dávkou státní sociální podpory a pravidla pro jeho vyplácení byla odlišná. Od roku 2013 se však považuje za dávku zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Pro užití tohoto příspěvku je nutné pečovat nejméně o 3 děti, mezi které se počítá i zletilé nezaopatřené dítě. Částka, která se vyplácí, se pohybuje maximálně ve výši 100 000 Kč. O tento příspěvek je možné žádat opakovaně, avšak součet příspěvků po dobu 10 let ve finále nesmí přesáhnout částku 200 000 Kč (Macela a spol., 2015, s. 629).

3 AKTÉŘI V RÁMCI PĚSTOUNSKÉ PÉČE

Kapitola se věnuje stěžejním aktérům pěstounské péče, kterými je pěstoun a dítě, ocitající se v náhradní rodině a také institucím, které v oblasti pěstounské péče působí.

3.1 Hlavní aktéři

3.1.1 Osobnost pěstouna

Osobnost pěstouna je velmi důležitá. Je podstatné, aby se jednalo o člověka vyzrálého uvědomující si své důvody pro přijetí dítěte do péče. Před tím, než se člověk rozhodne stát se pěstounem, je důležité, aby pečlivě zvážil důvody tohoto rozhodnutí. Motivace by neměla být sebestředná, naopak by měla sloužit jako pomoc dítěti a poskytnutí mu bezpečného prostředí a zázemí, nehledě na to, jaké dítě je. Pokud si člověk uvědomuje dobré i špatné vlastnosti dítěte a je schopný je respektovat, bude schopný dát mu prostor pro vývoj ve všech směrech. Potom je i dítě schopno náhradního rodiče akceptovat i přes všechny své zkušenosti z původní rodiny. Na pěstouny je kladena široká škála požadavků. Patří zde například trestní bezúhonnost, vhodné bytové podmínky, harmonické prostředí, dobrý zdravotní a psychický stav apod. Zvláště pěstouni na přechodnou dobu musí být navíc neustále připraveni na přijetí nového dítěte do péče, odmítnutí této péče je možné pouze ze závažných důvodů. Musí být také připraveni pečovat o dítě krátce po narození, u kterého je neznámá anamnéza např. abstinenční příznaky.

Jak uvádí Macela a spol. (2015, s. 339) jsou na pěstouny na přechodnou dobu kladeny zvýšené nároky. Jedná se nejen o delší dobu přípravy, což je minimálně 72 hodin, ale jde zejména o osobnostní předpoklady. Pěstouni na přechodnou dobu musí osobnostně stabilní, které si uvědomují krátkodobost péče o dítě, dokáží se s touto situací vyrovnat a aktivně s ní pracovat.

3.1.2 Dítě v náhradní rodině

Základním pravidlem zprostředkování náhradní rodinné péče je, že dítěti se vždy vybírá vhodná rodina. Musí to být taková rodina, která je připravena přijmout dítě takové jaké je, tzn. s jeho osobní a rodinnou anamnézou, riziky ve vývoji a s důsledky jeho pobytu v ústavním zařízení nebo nefunkční rodině. Výběr vhodné rodiny pro dítě záleží zejména na míře tolerance a dobré přípravě žadatelů (Bubleová a spol., 2007, s. 89).

Velmi důležitý je první kontakt pěstounů s dítětem. U novorozenců nebývá navázání kontaktu problém, u starších dětí je třeba akceptovat jejich počáteční nedůvěru a mít dostatek trpělivosti (Bubleová a spol., 2007, s. 89).

Významná období ve vývoji dítěte

Nejdůležitější a zároveň nejcitlivější období lidského života probíhá ve věku do 3 let. Právě v tomto období probíhají podstatné vývojové změny ve všech oblastech. Právě v tomto životním období se dítě promění ze zcela závislého nemluvněte v jedince, který se aktivně zapojuje do života svého okolí a vytváří si první kladné i záporné kontakty s lidmi. (Trubačová, 2011, s. 7)

Když dítě přijde na svět, je vybaveno určitým vrozeným chováním. Primárně proto, aby si získalo pozornost okolí, hlavně pečující osoby. Při jednání s dítětem hraje důležitou roli hned několik aspektů. Jedná se například o naše mimické projevy, kterými dáváme dítěti najevo naše aktuální pocity a prožitky nebo i o tón našeho hlasu, který dokáže dítě uklidnit či varovat. Nelze opomenout ani vzájemné doteky, které posilují kontakt s pečující osobou. Tak jak se dítě učí rozpoznávat situace s pomocí pečující osoby, tak i pečující osoba se učí porozumění dítěti a společně se učí komunikovat. Několik prvních týdnů života je pro dítě stěžejních, a proto je důležité, aby se dítě, v případě že o něj nemůže pečovat biologická matka, dostalo co nejdříve do náhradní rodiny. Dítě si automaticky vytváří pouto k pečující osobě, díky které dostává pocit jistoty, proto je vhodné, aby o dítě pečovala jedna osoba, aby si dítě mohlo zapamatovat její hlas, vůni, způsoby manipulace a tvář, i když je obraz ještě neostrý. Kojenecké období dítěte trvá až do jednoho roku života. V tomto období prochází dítě receptivní fází, což znamená, že se dítě snaží poznávat okolní svět. Zvědavost dítěte je velmi důležitá a ovlivňuje jeho důvěru k okolnímu světu. Pokud má dítě při objevování pozitivní zkušenosti, jeho zvědavost to jen podněcuje. Avšak v opačném případě je zvědavost dítěte utlumena a postrádá se i důvěra dítěte tolik potřebná k poznávání světa. To může vést až k odmítání všeho nového a deprivaci dítěte. Chybějící důvěru však dítěti dokáže nahradit při správném jednání právě pečující osoba (Vágnerová, 2012, s. 36-38).

U batolat můžeme často pozorovat strach, který bývá často spojován s pocitem nejistoty. V náhradní rodině mohou být tyto projevy zesílené. Je nutné, aby si dítě prožilo blízkost náhradní matky, díky které je schopné získat emoční jistotu a teprve potom je dítě schopné se od matky opatrně odpoutávat. Náhradní rodiče by proto měli dítěti dávat jasně znát své pocity, aby porozumělo jejich významu. Důležitá je i zpětná vazba, která pomůže dítěti

orientovat se ve svých prožitcích. Citové strádání dítěte se může projevovat infantilními způsoby uspokojení jeho potřeb jistoty, a to tím způsobem, že se nechce za žádných okolností odpoutat od náhradní matky (Vágnerová, 2012, s. 59-63).

V předškolním věku je specifická diferenciací vztahu ke světu, kdy převládá představivost dítěte a uvažování ještě není ovlivněno logikou. Jedná se o fázi fantazijního zpracování informací a intuitivního uvažování. Realitu si dítě přizpůsobuje tak, že některé informace zkreslí, nebo zcela vyloučí, aby jí bylo schopno porozumět, a to pomáhá uspokojit jeho potřebu orientace a jistoty. Specifický je v tomto období egocentrismus dítěte, magičnost a vázanost na zjevných znacích. Prostředkem uvažování a autoregulace se stává egocentrická řeč, která se postupně diferencuje. Mezi významné projevy dítěte patří kresba, která se postupně rozvíjí od fantazijního pojetí k realistickému. Dítě se začíná orientovat v čase, prostoru a počtu, avšak jeho orientaci ovlivňuje omezená schopnost abstrakce. Dítě je schopno popsat své zážitky verbálně, a to díky rozvoji složek paměti, převážně paměti epizodické. Pomocí rozvoje emoční inteligence je dítě schopno porozumět citovým projevům vlastním i ostatních lidí. To je pro dítě důležité, zvláště proto, že se učí přizpůsobovat se požadavkům jiného sociálního prostředí, než je rodina (Vágnerová, 2005, s. 201).

Zařazení dítěte do mateřské školy je pro ně významným mezníkem, právě tady se učí pro sociálnímu chování a respektu práv ostatních. Vázanost na rodinu se v předškolním věku postupně zvolňuje, avšak rodiče jsou pro dítě i nadále vzorem, se kterým se identifikují. V mateřské škole dochází k navazování vztahů s vrstevníky, kdy je kladen důraz na společné zájmy a potřeby. Ve vrstevnické skupině dochází často k soupeření mezi dětmi, ale zároveň i ke spolupráci. Dochází také ke změně sebepojetí dítěte. Pozorovatelné charakteristiky, vztahy k lidem, a i různé sociální role jsou součástí dětské identity. V tomto období mají děti tendence zveličovat hodnoty vlastního genderu a ztotožňovat se s rodičem stejného pohlaví (Vágnerová, 2005, s. 235, 236).

V případech, kdy přijde dítě do náhradní rodiny právě v tomto období, je úkolem náhradních rodičů, aby dítěti pomohli zařadit do jeho životního příběhu i dřívější vzpomínky. Tyto vzpomínky mohou být zkreslené a dítě si je obvykle idealizuje. Dítě nové prožitky nemusí zpracovávat systematicky a v návaznosti na předešlé události, protože nemají potřebné znalosti takových situací. Dítě si potřebuje vytvořit scénář, který vychází z opakovaných zkušeností. Často proto náhradním rodičům pomáhá povídat si s dítětem o tom, co kdy dělal a jaké to bylo (Vágnerová, 2012, s. 77).

Adaptace na nové prostředí u dítěte, které přichází do rodiny, bývá obtížná. Děti, které vyrůstají od narození či útlého dětství v ústavní výchově mívají deprivaci a afektivní projevy, mohou mít strach se selhání, trestu a často reagují účelovým chováním (Zezulová, 2012, s. 37).

Jak uvádí Bubleová a spol. (2013, s. 20, 21, 22, 23) je pěstounská péče typem péče, kde od počátku existují vztahy s biologickou rodinou dítěte. Pokud zájem rodičů o dítě trvá, je kontakt dítěte s rodiči ku prospěchu dítěte. Zejména u pěstounské péče na přechodnou dobu by měly být kontakty dítěte s rodiči nebo jinými příbuznými podporovány, protože zde existuje reálný předpoklad, že se dítě do vlastní rodiny vrátí.

3.2 Instituce v pěstounské péči

Dle čl. 1 Úmluvy o právech dítěte, je dítětem každá lidská bytost mladší osmnácti let. Těmto dětem je třeba zajistit sociálně-právní ochranu. Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, zajišťuje sociálně-právní ochrana dětí dítěti právo na život, příznivý vývoj, rodičovskou péči a život v rodině a chrání jeho oprávněné zájmy. Působí na obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečuje dítěti náhradní rodinné prostředí v případě, že nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

3.2.1 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) zastává zájmy nezletilých dětí a spadá do státního sektoru. Formy práce, které OSPOD uplatňuje při jednání s rodinou, slouží k podpoře jejího fungování neboli sanaci rodiny. V současnosti mezi tyto orgány patří:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí,
- Krajské úřady,
- Úřad práce a obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní a újezdní úřady,
- Úřad práce ČR,
- Komise pro sociálně-právní ochranu dětí,
- Právnícké a fyzické osoby, které mají pověření k výkonu sociálně-právní ochrany.

Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí patří mezi povinnosti OSPOD sledování nepříznivých faktorů působících na děti a jejich následné omezování. Pokud se jedná o ohrožené dítě, je důležité pravidelně sledovat situaci v rodině dítěte a poskytovat jeho rodičům pomoc. OSPOD dává podněty k soudu, jež se týkají zájmů dítěte, vykonává také funkci poručníka či kolizního opatrovníka dítěte. Pokud jsou děti v ústavní péči, jejich povinností je pravidelně je navštěvovat a situaci dítěte vyhodnocovat. Mezi povinnosti OSPOD patří i poradenství, které se týká například osob vhodných stát se pěstounem či osvojitelem. Osobám žádajícím o osvojení či pěstounství pomáhají při podání žádosti, následného rozhodnutí o jejich žádosti a v neposlední řadě musí sledovat vývoj dítěte umístěného do náhradní rodinné péče. S tím se pojí i pomoc při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti. Podle novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí je novou povinností pracovníků OSPOD vyhodnocovat situaci dítěte a vypracovávat individuální plán ochrany dítěte ve lhůtě do jednoho měsíce od doby, kdy je dítě zařazeno do evidence. Tento plán je nutné pravidelně aktualizovat při každé změně týkající se výchovy dítěte. Každý případ je potřeba posuzovat individuálně, a proto se často konají případové konference, při kterých se kolektivně řeší situace ohroženého dítěte a jeho rodiny (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 35-38).

Pracovníci OSPOD bývají často vystavováni obtížným situacím, zvláště pokud mají podezření na nevhodné zacházení s dítětem v rodině či jeho vystavení rizikům plynoucím ze závislosti rodičů na návykových látkách. V těchto situacích je důležité řádně zvážit proces odebrání dítěte (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 51).

Před zahájením procesu odebrání dítěte z péče rodičů je potřeba zvážit, zda je ohrožení akutní či nikoli, zda nebude lepším řešením s rodinou déle pracovat, než se přejde k radikálnějšímu řešení situace. Pracovnice OSPOD mají povinnost chodit do rodin na šetření, při kterých je důležité všimnout si interakcí mezi rodiči a dětmi. K objektivnímu zhodnocení situace pomáhá i rozhovor s dítětem v neutrálním prostředí, v potaz se však musí brát věk dítěte (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 67).

Na základě šetření v domácnosti pak pracovnice OSPOD vybírá vhodné řešení situace, díky kterému by se ideálně změnila situace v rodině, a dovednosti rodičů by se zlepšily natolik, aby byli schopni o dítě pečovat sami (Matoušek, Pazlarová, 2016, s. 154).

Role OSPOD při zprostředkování pěstounské péče

Dle Bubleové a spol. (2013, s. 24), občan České republiky, který má zájem o osvojení nebo pěstounskou péči musí podat žádost o zprostředkování osvojení či pěstounské péče u OSPOD. Žádost se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, osvojení a svěření dítěte do pěstounské péče zajišťují krajské úřady. O svěření dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud.

V případě, že se jedná o zprostředkování osvojení dítěte ze zahraničí, spadají tyto kompetence Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (§ 20 odst. 1, 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů s. 267-269).

Jak uvádí Bubleová a spol. (2013, s. 24-27), každá žádost prochází správním řízením, kdy nejprve obecní úřad obce s rozšířenou působností shromáždí všechny podklady pro zprostředkování pěstounské péče a založí spisovou dokumentaci o žadateli, kterou následně postupuje krajskému úřadu. Krajský úřad vede jak evidenci dětí, tak evidenci žadatelů. Do evidence zařazuje krajský úřad žadatele po jeho odborném posouzení. Jedná se o posouzení:

- Psychologické,
- zdravotního stavu,
- absolvování přípravy k přijetí dítěte.

Krajské úřady vedou také zvláštní evidenci osob, které jsou vhodné vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Jedná se o osoby, které mají na základě odborného posouzení předpoklady pro výkon této péče o dítě z hlediska krátkodobosti péče, pěstounská péče může trvat nejdéle rok a zvládnou péči o dítě krátce po narození. S osobami pečujícími a osobami v evidenci jsou na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností sepišovány dohody o výkonu pěstounské péče. Osobou pečující je fyzická osoba odpovědná za výchovu dítěte např. pěstoun, poručník. Osobou v evidenci je fyzická osoba vedená v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu (Bubleová a spol., 2013, s. 30).

V případě, že existují závažné překážky bránící žadateli svěření dítěte do péče, může krajský úřad přistoupit k zahájení řízení o vyřazení žadatele z evidence. O vyřazení z evidence může žadatel požádat sám, a to i bez podání důvodu. Mezi nejčastější důvody patří narození dítěte do rodiny, ale také časté rozvody manželů. Krajský úřad po obdržení žádosti o vyřazení z evidence vydá usnesení (Nožírová, 2012, s. 62).

3.2.2 Doprovázející organizace

Pěstouni se často ocitají v situacích, které neodpovídají jejich představám a často si neví s dětmi rady. Tyto důvody často vedou k předčasnému ukončení PP. Proto byla zavedena novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 401/2012 Sb., ve které se pojednává o „doprovázení“ při výkonu PP. V praxi to znamená, že v běžném chodu domácnosti, ale i v tíživých situacích mohou pěstouni využívat odborné pomoci a poradenství. Účelem doprovázení je vytvořit dítěti, které je svěřené do pěstounské péče, stabilní, láskyplné a vývojově prospěšné prostředí, a to právě podporou pěstounů. Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí mohou pověřené osoby doprovázet pěstouny. V roli doprovázející organizace mohou být krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady, příspěvkové organizace krajů a obcí, nestátní neziskové organizace a fyzické osoby s příslušným pověřením. Po vybrání doprovázející organizace proběhne uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, kterou je každý pěstoun povinen s doprovázející organizací uzavřít, a to do třiceti dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o svěřením dítěte do péče. Klíčový pracovník, který stabilně doprovází každou pěstounskou rodinu, ji navštěvuje nejméně jednou za dva měsíce a měl by být kdykoliv k dispozici k telefonickým i e-mailovým konzultacím. Důležité je, aby si pracovník s pěstounskou rodinou vytvořil vztah založený na vzájemné důvěře, toleranci a pochopení, aby byl schopen správně nastavit plán výkonu pěstounské péče, kdy zprostředkuje rodině služby, které potřebuje a které by mohly čerpat (Virtuální knihovna NRP, 2014). Dále tyto organizace pomáhají pěstounům při kontaktu s biologickou rodinou dítěte a dalším vzděláváním pěstouna. Rozsah povinného vzdělání žadatele před svěřením dítěte do péče je pevně daný a jedná se celkem o 48 hodin, u pěstounů na přechodnou dobu se jedná až o 72 hodin. Následné zvyšování znalostí pěstounů v oblasti péče o dítě se pohybuje v rozsahu 24 hodin v době 12 měsíců (Macela a spol., 2015, s. 571, 572, 575, 577).

Úkolem doprovázející organizace je poskytování následujících služeb:

- Průběžné vzdělávání pěstounů,
- poskytování poradenství,
- podporování kontaktu dítěte s biologickou rodinou,
- zprostředkovávají rodinám psychologickou pomoc,
- dohlíží nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče (Dobrá rodina, 2015).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 POPIS VÝZKUMU

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Výzkum je zaměřen na pěstounskou péči na přechodnou dobu. Hlavním cílem je zjistit, jak pohlíží pracovníci OSPOD na pěstounskou péči na přechodnou dobu jako jednu z forem náhradní rodinné péče. Práce sleduje 2 roviny výzkumného problému:

- Pohled pracovníků OSPOD na práci s pěstouny na přechodnou dobu,
- pohled pracovníků OSPOD na práci s biologickou rodinou dětí umístěných v PPPD.

Konkrétně byly stanoveny tyto dílčí cíle:

- 1) Zjistit, jak vnímají pracovníci OSPOD své postavení v systému PPPD.
- 2) Zjistit, jaké mají pracovníci OSPOD zkušenosti se spoluprací s pěstouny na přechodnou dobu.
- 3) Zjistit, jak hodnotí pracovníci OSPOD spolupráci s biologickou rodinou dítěte v PPPD.
- 4) Zjistit, jak z pohledu pracovníků OSPOD funguje vzájemná spolupráce mezi pěstouny na přechodnou dobu a biologickou rodinou dítěte v PPPD.

4.1.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zní:

- 1) Jak pohlíží pracovníci OSPOD na pěstounskou péči na přechodnou dobu, jako jednu z forem náhradní rodinné péče?

S ohledem na stanovené cíle, byly položeny následující výzkumné otázky:

- 1) Jak vnímají pracovníci OSPOD své postavení v systému PPPD?
  - Pod VO1 spadají otázky č. 1-4.
- 2) Jaký je pohled pracovníků OSPOD na spolupráci s pěstouny na přechodnou dobu?
  - Pod VO2 spadají otázky č. 5-9.
- 3) Jak je pohled pracovníků OSPOD na spolupráci s biologickou rodinou dítěte umístěného v PPPD?
  - Pod VO3 spadají otázky č. 10-14.

- 4) Jak z pohledu pracovníků OSPOD funguje vzájemná spolupráce mezi pěstouny na přechodnou dobu a biologickou rodinou dítěte v PPPD?
- Pod VO4 spadají otázky č. 15, 16.

4.2 Výzkumný soubor

Výběr výzkumného souboru byl záměrný, předem bylo stanoveno, že jej budou tvořit čtyři respondenti. Mechanismus výběru výzkumného vzorku byl následující. Postupně byli vytipováni a osloveni vedoucí sociálních odborů obcí s rozšířenou působností ve Zlínském kraji, s žádostí o rozhovor se sociálním pracovníkem, který vykonává agendu náhradní rodinné péče a který má v této oblasti minimální dobu praxe tři roky. Osloveným vedoucím sociálních odborů bylo stručně vysvětleno, za jakým účelem je o rozhovor žádáno a bylo jim sděleno téma bakalářské práce. Poté byli přímo osloveni vedoucími sociálních odborů navrženými sociální pracovníci, byli seznámeni s tématem bakalářské práce a byly získány jejich souhlasy s poskytnutím rozhovoru.

Výzkumný vzorek tvoří čtyři sociální pracovníce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jejichž pracovní agendu tvoří agenda náhradní rodinné péče. Jedná se o sociální pracovníce (ženy) ze čtyř různých obecních úřadů obcí s rozšířenou působností ve Zlínském kraji. Všechny sociální pracovníce vykonávají agendu náhradní rodinné péče minimálně tři roky.

4.3 Použité metody a výzkumné strategie

Vzhledem k výzkumnému problému byla využita kvalitativní výzkumná strategie, kterou lze považovat s ohledem na cíl výzkumu a stanovený výzkumný problém za nejvhodnější.

4.3.1 Polostrukturované rozhovory

Polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníci byly provedeny v neutrálním prostředí na jejich pracovištích.

Dle Miovského (2006, s. 159) patří polostrukturovaný rozhovor mezi nejrozšířenější metodu rozhovoru. Na rozdíl od nestrukturovaného rozhovoru je však náročnější na přípravu. Je třeba si vytvořit si schéma, které bude pro tazatele závazné. Schéma je tvořeno otázkami, které jsou pokládány respondentům. U polostrukturovaného rozhovoru můžeme podle potřeby měnit pořadí otázek a také můžeme klást doplňující otázky, kterými lze ověřit jejich správné pochopení a interpretaci.

Výzkum byl rozčleněn dle Miovského (2006, s. 163-169) do čtyř fází:

1. Přípravná fáze s úvodní částí rozhovoru, kdy bylo respondentům sděleno, co od nich očekávám, byli seznámeni s účelem sběru dat, byl od nich získán souhlas s poskytnutím rozhovoru a bylo dohodnuto konkrétní místo a čas rozhovoru. Respondenti byli ujištěni o anonymitě výzkumu, jména ve výzkumu jsou proto označena pouze počátečním písmenem. Respondenti souhlasili s tím, že získané informace budou přepsány a použity k výzkumné analýze.
2. Vzestupná fáze rozhovoru a upevnění kontaktu – zde byl s respondenty po neformálním uvítání na jejich pracovištích proveden samotný rozhovor, který byl zaznamenán na mobilní telefon tzv. audiozáznam. Jak uvádí Miovský (2006, s. 197) je výhodou audiozáznamu autentičnost rozhovoru, protože je zachycena síla hlasu, doprovodné zvuky, projev a vyjadřovací schopnosti.
3. Jádro rozhovoru je tvořeno kladením otázek. Respondentům byly položeny následující otázky.

Úvodní otázky:

1. Souhlasíte s pořizováním rozhovoru?
2. Byla jste dostatečně seznámena s účelem rozhovoru?

Hlavní otázky:

1. Co je Vaší náplní práce ve vztahu k PPPD?
2. Jaké jsou vaše hlavní aktivity v rámci PPPD?
3. Jaké jsou ne/výhody Vašeho postavení (funkce) v systému PPPD?
4. S kým spolupracujete při výkonu PPPD?
5. Jakými způsoby pracujete s pěstouny PPPD?
6. Co nejčastěji řešíte s pěstouny PPPD?
7. Jaké faktory Vás limitují?
8. Jaké jsou Vaše názory na úroveň Vaší vzájemné spolupráce s pěstouny na PPPD?
9. Na koho se obračejí pěstouni PPPD s žádostí o doprovázení?
10. Jaké záležitosti jsou nejčastěji předmětem jednání s biologickou rodinou?
11. Na co se zaměřujete při práci s biologickou rodinou?
12. S jakými těžkostmi se nejčastěji setkáváte při práci s biologickou rodinou?
13. Jaké metody práce se Vám osvědčily při práci s biologickou rodinou?
14. Jak pomáháte biologické rodině při návratu dítěte z PPPD zpět do rodiny?

15. Jaké jsou obvyklé vztahy mezi pěstouny PPPD a biologickou rodinou dětí v PPPD?
16. Jaký je další osud dětí po ukončení PPPD?

4. Závěrečná fáze rozhovoru nastala po zodpovězení všech otázek. Respondentům bylo poděkováno za poskytnutý rozhovor a proběhlo rozloučení.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Jak uvádí Miovský (2006, s. 99, 100), analýzou dokumentů se rozumí zpracování materiálu, který byl výzkumníkem získán v procesu výzkumu. Jedná se o intenzivní rozbor dokumentu, který je co nejobsáhleji objasňován a interpretován. Materiál získaný rozhovory s respondenty byl zpracován níže popsáním způsobem.

Rozhovory s respondenty byly nahrány na mobilní telefon a poté byly přepsány. Tento postup lze hodnotit jako jeden z nejnáročnějších kroků výzkumu. Rozhovory byly podrobně prostudovány a následně zpracovány metodou otevřeného kódování. Jedná se o techniku, která se díky jednoduchosti a účinnosti používá v široké škále kvalitativních výzkumů. V textu byly barevně označeny části, které se týkaly určitých tematických celků – kategorií. Kategorie korespondovaly s výzkumnými otázkami. Jednotlivé kategorie byly následně barevně rozlišeny, zvolenými barvami byla označena všechna místa v textu, která se jednotlivých kategorií týkala (Miovský, 2009, s. 228).

Prostřednictvím otevřeného kódování rozhovorů vznikly následující kategorie:

1. Postavení sociálního pracovníka OSPOD.
2. Zkušenosti s pěstouny na PPPD.
3. Hodnocení práce s rodinou.
4. Spolupráce pěstounů PPPD a rodiny.
5. Spolupráce OSPOD s dalšími odborníky a organizacemi.
6. Osud dětí po ukončení PPPD.

5.1 Postavení sociálního pracovníka OSPOD

Kategorie vznikla pomocí kódů:

koordinace případu, metody sociální práce, pomoc a podpora, kontrola, doprovázení, administrativa, výhody a nevýhody pracovníka OSPOD.

Z rozhovorů vyplynulo, že své postavení sociální pracovníci OSPOD v rámci PPPD vnímají zejména v **koordinaci případů**. Respondenti popisují konkrétní činnosti, kterými se při koordinaci případu zabývají a uvádějí: „*jsm především koordinátorem daného případu*“, „*ověřuji a monitoruji situaci ve vlastní rodině dítěte*“, „*zajišťuji přechod dítěte do péče osoby v evidenci*“, „*organizuji úvodní setkání s pěstouny na přechodnou dobu*“, „*účastním se soudních jednání*“, „*mapuji možnosti bezpečného kontaktu dítěte s vlastní rodinou*“, „*koordinuji předání dítěte do péče pěstounů na PPPD*“, „*v roli koordinátora případu odpovídáme za výkon sociálně-právní ochrany dětí u konkrétního dítěte*“. Někteří z respondentů říkají, že jsou v roli tzv. Case managera, dvě respondentky při rozhovoru přímo uvedly „*OSPOD má roli Case managera-zprostředkovatele*“. Respondenti uvádějí i další stěžejní činnosti. Říkají: „*zajišťuji spolupráci s rodiči, doprovázející organizací*“, „*sleduji naplňování dohody*“, „*spolupracuji se všemi zainteresovanými subjekty a organizacemi*“, „*organizuji schůzky*“, „*vytipovávám budoucí pěstouny*“. Při koordinaci případu respondenti využívají **metody sociální práce**, které jim pomáhají při výkonu jejich činnosti. Hodně využívanou metodou jsou u všech respondentů případové konference, pracovníci vyhodnocují situaci dítěte a nastavují individuální plány ochrany dítěte. Prostřednictvím individuálních plánů ochrany dítěte se snaží o sanaci rodiny. Respondenti uvádějí: „*provádím šetření u žadatelů*“, „*provádíme šetření u pěstounů na přechodnou dobu*“, „*disponuji metodami sociální terapie a speciálními technikami*“, „*využíváme případové konference*“, „*přínosný je rozhovor a pozorování*“, „*snažíme se o sanaci rodiny*“, „*sledujeme vývoj dítěte*“, „*využíváme metodu strukturovaného rozhovoru a dotazování*“, „*děláme rodinné konference*“, „*využíváme metodu vyhodnocování a sestavujeme individuální plán ochrany dítěte*“. **Pomoc, podpora**, poradenství je nedílnou součástí postavení pracovníků OSPOD. Kód vznikl na základě odpovědí respondentů, ve kterých popisují, jak vnímají pomoc, podporu a poradenství které poskytují jak pěstounům PPPD, tak i dítěti a jeho rodině. Jedná se nejen o pomoc při zajišťování podpůrných služeb a pomůcek pěstounům, ale také pomoc při vyřizování hmotného zajištění pěstounů PPPD a hledání řešení situace dítěte a jeho rodiny. Respondenti uvádějí následující konkrétní aktivity: „*hledám cesty k řešení*

situace dítěte a rodiny“, „pomáhám s vyřízením dávek pěstounské péče“, „zajišťuji odlehčovací služby a zprostředkovávám odbornou pomoc“, „pomáhám i při sepisování návrhu na soud“, „podporujeme pěstouna v procesu výkonu PPPD“, „jedná se především o podporu rodiny pěstouna a zprostředkování informací“, „pomáháme pěstounům s agendou sociálních dávek“, „zajišťujeme pěstounům i pomůcky pro děti jako chůvičku, přebalovací pult, monitor dechu, apod.“, „poskytují poradenství pěstounům a poradenství kolegům, kteří svěřují dítě do PPPD“. Z odpovědí všech respondentů vyplynulo, že OSPOD může být přímo organizací, se kterou pěstoun PPPD uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, tzv. **doprovázející** organizací. K tomu oslovení respondenti uvádějí: „v případě, že je OSPOD doprovázející organizací vede spisovou dokumentaci pěstouna, soustřeďuje informace o průběhu a vyhodnocení PPPD“, „zajišťuje činnosti vyplývající ze zákona a z uzavřené dohody o výkonu PPPD“. Dvě respondentky však uvedly, že z kapacitních a časových důvodů jejich OSPOD dohody o doprovázení s pěstouny na PPPD neuzavírá. K tomuto uvádějí: „z kapacitních a časových důvodů proto naše OSPOD pěstouny PPPD nedoprovází“, „na OSPOD se pěstouni PPPD s žádostí o doprovázení neobrací, zpravidla získávají informace o doprovázejících organizacích v rámci přípravného procesu“. S výkonem jednotlivých činností respondentů je spojena i **administrativa**, kterou respondenti vykonávají. Jedná se zejména o následující činnosti: „přijímám žádosti žadatelů o PPPD“, „soustřeďuji potřebné informace u konkrétního dítěte“, „vedeme spisovou dokumentaci dítěte“, „administrujeme spis“, „zasíláme na příslušný krajský úřad spisovou dokumentaci dítěte“, „pramení z toho spousta povinností, aktivit a administrativy“. Tři ze čtyř respondentů uvádějí, že při výkonu činnosti vnímají jak výhody, tak nevýhody, které jim v práci pomáhají nebo je naopak limitují. **Výhody a nevýhody pracovníci OSPOD** popisují následovně: „OSPOD koordinuje aktivity místo aby je sám vykonával“, „nevýhodu spatřuji v omezeném rozsahu pomoci, což je pro mne frustrující“, „výhodou je možnost ovlivnit situaci dítěte rychlým umístěním v náhradní rodině“, „za výhodu považuji ucelený přehled o rodinné situaci“, „nevýhody postavení v systému PPPD jsou převážně časové“, „je to administrativně a psychicky velmi náročný proces“, „nejvíce mne limituje čas“, „jsem v roli jakéhosi dozorujícího orgánu, což není pro pěstouny vždy příjemné“, „OSPOD limitují při spolupráci s pěstouny na PPPD především časové a kapacitní faktory“. Pouze jedna respondentka sdělila: „nevýhodu nevnímám žádnou, plním si povinnosti, které mi ukládá zákon, řídím se metodickými doporučeními, které mám k dispozici“. Pracovníci kladně hodnotí, že mají možnost ovlivnit situaci dítěte rychlým umístěním

v náhradní rodině a že mají přehled o rodinné situaci. Za nevýhodu považují především časovou náročnost své práce, kapacitní faktory a psychickou a administrativní zátěž.

5.2 Zkušenosti s pěstouny PPPD

Kategorie vznikla pomocí kódů:

spolupráce, příprava vzdělávání pěstounů, podpora OSPOD, nedostatek pěstounů.

Všechny respondentky shodně uvádějí, že **spolupráce** s pěstouny na PPPD je na velmi dobré úrovni. Zkušenosti s pěstouny jsou respondentkami hodnoceny kladně, taktéž přístup pěstounů ke spolupráci s pracovníci OSPOD je dobrý. Říkají: „*spolupracovala jsem vždy s pěstouny, kteří byli na spolupráci výborní*“, „*byli empatičtí k dětem, spolupracující a otevření k biologickým rodičům a kontaktům s nimi*“, „*úroveň vzájemné spolupráce hodnotím vysoce*“, „*úroveň spolupráce je velmi dobrá*“, „*spolupráce s pěstouny je na velmi dobré úrovni*“, „*s pěstouny jsme v pravidelném osobním i telefonickém kontaktu a úzce spolupracujeme*“, „*vzájemně spolu komunikujeme, plánujeme a aktivně řešíme situaci konkrétního dítěte*“, „*vždy se snaží být nápomocni při řešení eventuálních potíží*“. Dobrou spolupráci s pěstouny na PPPD respondentky přisuzují především kvalitnímu přípravnému procesu, kterým musí osoby v evidenci před přijetím prvního dítěte projít. K tomuto sdělují: „*pěstouni procházejí důkladnou přípravou*“. Nepostradatelnou úlohu v rámci **přípravy** pěstounů na PPPD a jejich dalším **vzdělávání** mají dle respondentek i doprovázející organizace, se kterými pěstouni na PPPD uzavírají dohodu a uvádějí: „*pěstouni rádi navážou spolupráci s odborníky*“, „*nechávají si od nás předat informace o možnosti doprovázení*“, „*společně s doprovázející organizací plánují kontakty dítěte s biologickou rodinou*“. Aby dobrá spolupráce s pěstouny na PPPD a pracovníci OSPOD fungovala a vznikla mezi nimi důvěra, je třeba, aby byla ze strany pracovníků OSPOD pěstounům na PPPD poskytována **podpora** a pomoc. Ke své pomoci pěstounům na PPPD respondentky uvádějí: „*podporujeme je při výkonu jejich funkce, při přebírání a předávání dětí*“, „*poskytujeme jim poradenství a pomoc, usnadňujeme komunikaci s doprovázející organizací*“, „*vzájemně sdílíme poznatky a zkušenosti ohledně péče o děti separované od rodičů*“, „*řešíme běžné záležitosti a formální podporu pěstounů při přebírání a předávání dítěte*“, „*daří se řešit všechny překážky i problémy*“. V rozhovorech zaznělo, že **pěstounů na PPPD je stále nedostatek**. Všechny respondentky uvádějí: „*nemáme dostatek pěstounů na přechodnou dobu*“, a také „*krajský úřad konstatuje, že nemá dostatek vhodných pěstounů*“.

5.3 Hodnocení práce s rodinou

Kategorie vznikla pomocí kódů:

sanace rodiny, životní podmínky, závislosti, neochota rodičů, kontakty s dětmi, nedostatečná informovanost.

Pokud je dítě umístěno do PPPD, je velmi důležitá práce s biologickou rodinou, tzv. **sanace biologické rodiny**. Pokud je sanace rodiny úspěšná, existuje předpoklad, že se dítě ke svým rodičům vrátí. K tomuto respondentky uvádějí: *důležitým bodem je sanace biologické rodiny, intenzivní práce na tom, aby si rodiče upravili své poměry a byli schopni převzít dítě zpět do rodiny*“, „nejvíce je potřeba spolupracovat s biologickou rodinou na její sanaci, podporovat ji, vysvětlovat i opakovaně o PPPD“, „potřebují se vyrovnat se situací, řešíme hodně konfliktů“. V rámci sanace rodiny je důležité, aby rodiče pracovali na úpravě nebo změně svých **životních podmínek**. Pracovníci OSPOD jsou s biologickou rodinou dítěte umístěného v PPPD v pravidelném kontaktu a snaží se rodičům nebo osamělému rodiči pomoci. Všechny respondentky v rozhovorech sdělily: „jsme s biologickou rodinou v průběžném kontaktu“, „pokud chtějí dítě převzít, pracujeme na změně životních podmínek“. Pomoc rodičům zahrnuje širokou škálu oblastí a různých způsobů pomoci, k tomuto respondentky uvádí: „nabízíme jim potřebné služby, které by vedly ke změně dosavadního způsobu života“, „pomáhám při zajištění materiálních podmínek, jako potravinová pomoc, charitní šatník“, „pomáhám při hospodaření s finančními prostředky“, „pomáhám při vyřizování dávek hmotné nouze, evidence na úřadě práce“, „zajišťuji pomoc při sepsání insolvence“, „pomáháme rodičům sepsovat návrhy k soudu“, „rodiče vedeme ke spolupráci s terénní asistenční službou“. Na úpravu životních podmínek rodičů mají mnohdy negativní vliv jejich **závislosti** na alkoholových nebo nealkoholových látkách. Závislosti rodičů sociálním pracovníkům OSPOD komplikují práci s nimi. Respondentky uvádějí: „závislosti rodičům brání v realistickém pohledu na situaci dítěte a těžko zvládnutelné emoce a hněv“. Pracovníci OSPOD rodiče motivují k léčbě a podporují je, aby léčbu dokončili. Snaží se oslovit s žádostí o podporu i širší rodinu. K tomu uvádí: „při závislostech nutnost rodiče podporovat v podstoupení léčby, spolupracovat i s rozšířenou rodinou-prarodiče či jiní příbuzní“, „jsme rodičům nápomocni při zajištění odborné péče psychologem, či psychiatrem, léčbě v psychiatrické nemocnici, při hledání bydlení“. Pracovníkům OSPOD kromě již zmíněných závislostí rodičů ztěžuje práci i **neochota rodičů** spolupracovat nejen s nimi, ale s i odborníky nebo podpůrnými službami a jejich tendence pro-

blémy bagatelizovat. V rozhovorech od respondentek směrem k rodičům zaznělo: „nejčastěji je to neochota připustit si problém, který rodiče mají“, „hodně své problémy bagatelizují, nechtě spolupracovat s OSPOD“, „rodiče své sliby neplní a nepodnikají nic pro žádoucí změnu“, „vyhýbají se kontaktu se sociálními pracovníky či odborníky“, „problémem je nechtě či neschopnost najít si zaměstnání a setrvat v něm“. V rámci sanace rodiny je důležité rodiče podporovat v jejich **kontaktu s dětmi**, aby mezi nimi nebyly zpřetrhány citové vazby. Respondentky uvádějí, že v rámci práce s rodinou „převážně řeším nastavení kontaktu s biologickými rodiči“, „nejčastěji řeším s biologickou rodinou kontakty s dítětem, změnu příjmení, školní záležitosti, zdravotní záležitosti, vyřizování osobních dokladů“, „nabízíme možnou příležitostnou asistenci při kontaktu s rodiči“. Respondentky se ze strany rodičů setkávají s rozdílnými reakcemi. Někteří rodiče se snaží upravit si podmínky tak, aby se jejich dítě mohlo co nejdříve vrátit zpět do rodiny, jiní rodiče tuto snahu nemají. Respondentka č. 2 uvedla: „biologičtí rodiče chtějí co nejdříve dítě zpět“, „bojí se, že se jim děti již nevrátí“. Respondentka č. 3 má s rodiči jiné zkušenosti, sdělila, že „rodiče opakovaně zklamávají důvěru svých dětí“. Pracovníci OSPOD se domnívají, že předsudky biologických rodičů vůči PPPD spočívají v jejich **nedostatečné informovanosti** o této instituci. Respondentky v rozhovorech uvedly, že „biologická rodina má zkreslené představy o PPPD, zaměňují ji s dlouhodobou PP“. Někteří rodiče se domnívají, „že pěstouni jejich děti nebudou mít rádi“. Pracovníci OSPOD se proto snaží, aby se oblast informovanosti rodičů o PPPD zlepšila, k tomu jsou jim nápomocny i doprovázející organizace, které pomáhají pěstounům na PPPD a rodičům kontakt s dětmi realizovat. V rozhovorech od respondentek zaznělo: „zajišťujeme spolupráci rodičů s pěstouny PPPD a doprovázející organizací“.

5.4 Spolupráce pěstounů PPPD a biologické rodiny

Kategorie vznikla pomocí kódů:

pěstouni profesionálové, vztah pěstoun-rodič, spolupráce s rodiči

Pěstounská péče na přechodnou dobu je typem péče, kde téměř vždy existují kontakty s biologickou rodinou dítěte. Pokud zájem rodičů o kontakt s dětmi přetrvává, jsou kontakty pěstounů na PPPD s biologickou rodinou žádoucí. Proto musí být **pěstouni PPPD profesionálové**, kteří se umí v těchto situacích vhodně zachovat. Respondentky uvádějí, že

„pěstouni jsou obvykle profesionálové, kteří by měli být schopni tolerovat zvláštnosti rodičů dětí, o které se starají“, „pěstouni na PPPD jsou na komunikaci a spolupráci s biologickou rodinou připraveni, ke konfliktům dochází jen málokdy“. I přesto, že jsou pěstouni připravováni na to, že se dítě bude vracet zpět k rodičům, není to pro ně mnohdy snadné. Respondentky uvádějí: „vyslechla jsem názor pěstounů, že při předávání dětí do biologických rodin mají strach, jak se bude dítěti dařit“, „předávání pro ně není jednoduché“, „vnímají z jejich pohledu chyby, které rodiče dělají“. Respondentka č. 4 sdělila: „setkala jsem se i s tím, že pěstounka nebyla ztotožněna s návratem svěřeného dítěte do biologické rodiny, přesto se však chovala profesionálně a dítě na přechod do rodiny dobře připravila“. Dobré **vztahy** mezi **pěstouny PPPD** a **rodiči** jsou pro správný vývoj dítěte velmi důležité, ale ne vždy je jejich vzájemná komunikace na dobré úrovni. Některé respondentky hodnotí spolupráci pěstounů a rodičů kladně. Uvádí: „setkáváme se s tím, že pěstouni jsou spolupracující, připravují děti na kontakty s rodiči, v rámci kontaktu předávají rodičům své zkušenosti s péčí o děti, učí je praktickým dovednostem“, „občas se podaří, že vztahy jsou velmi dobré a pěstouni na PPPD zůstávají v pozici prarodičů, kteří jsou navštěvováni biologickou rodinou“, „vztahy mezi pěstouny PPPD a biologickou rodinou jsou většinou korektní, pěstouni zvládají zátěžové situace, dávají rodičům najevo, že chápou jejich roli a situaci“, „rodiče pěstouny většinou respektují“. Jiné respondentky naopak říkají, že „mezi pěstouny PPPD a biologickou rodinou převažují velmi napjaté vztahy“, „biologická rodina považuje pěstouny na PPPD za lidi, kteří jim ukradli jejich dítě“, „pokud máme hodnotit obvyklé vztahy, tak jsou to skutečně vztahy napjaté, jiskřivé, velmi chladné“. I přes to, že by měli být pěstouni proškolení profesionálové, stává se, že svoji roli nezvládnou a s biologickou rodinou dítěte **odmítají spolupracovat**. Pokud taková situace nastane, jedna z respondentek sdělila: „v případě, že pěstouni odmítají s biologickou rodinou spolupracovat nebo komunikovat, jsou přizváni na krajský úřad, kde se celá situace s nimi probírá a řeší“, „při opakujících se konfliktech pěstounům hrozí vyřazení z evidence“.

5.5 Spolupráce s odborníky a organizacemi

Kategorie vznikla pomocí kódů:

instituce a organizace, odborníci, školská zařízení.

Pro pracovníky OSPOD je důležitá spolupráce s dalšími **organizacemi a institucemi**, které jim pomáhají řešit problémy, které s PPPD souvisí. Úzce spolupracují zejména s krajským úřadem, který vede evidenci dětí a evidenci žadatelů a doprovázející organizací, se kterou pěstoun PPPD uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče. Respondentky uvedly, že *„OSPOD informuje doprovázející organizaci o závažných skutečnostech a změnách u pěstounské rodiny, informuje krajský úřad, spolupracuje se všemi zainteresovanými subjekty“*, *„OSPOD vyžaduje zprávy od jiných institucí, spolupracuje s organizací, se kterou pěstoun na PPPD uzavřel dohodu“*, *„spolupracujeme s OSPOD dítěte, které vede evidenci dítěte v PPPD“*. Důležitá je také spolupráce s neziskovými organizacemi, které poskytují sociální služby rodinám s dětmi nebo zajišťují volnočasové či zájmové aktivity pro děti. V rámci podpory a pomoci biologické rodině dítěte respondentky uvádějí, že spolupracují s institucemi, jako je soud, s **odborníky**, kteří jsou do pomoci rodině zapojeni, **školskými zařízeními**. Respondentky uvádějí: *„spolupracujeme se soudy, pediatry, psychology, terénními sociálními pracovníky, pedagogy dětí, volnočasovými zařízeními pro děti“*, *„v případě potřeby kooperujeme s dalšími institucemi, jako je intervenční centrum, poradna pro manželství a mezilidské vztahy, poradny pro drogově závislé, dluhové poradny, úřady práce“*.

5.6 Osud dětí

Kategorie vznikla pomocí kódů:

rodiče, pěstounská péče, osvojení, ústavní péče

Před ukončením PPPD je důležité vyhodnotit situaci dítěte a zmapovat situaci v jeho biologické rodině. Pokud si rodiče dítěte upravili své poměry, dítě se může vrátit zpět k biologickým rodičům. V opačném případě je nutné, aby pracovníci OSPOD hledali jiné vhodné řešení. V rozhovorech s respondentkami zazněla otázka, jaký je další osud dětí po ukončení pěstounské péče. Respondentky vesměs odpověděly: *„zkušeností je málo“*, *„hodně se obáváme o osud dítěte“*. Někdy se děti mohou vrátit ke svým **rodičům**, jindy

přecházejí do **dlouhodobé PP** nebo jsou **osvojeny**. Další odpovědi jednotlivých respondentek se liší dle jejich vlastních zkušeností. Dvě z respondentek uvedly, že: „*zpravidla se děti vrací zpět do biologické rodiny, pokud si rodina upraví své poměry, v opačném případě se předává do osvojení nebo dlouhodobé PP*“, „*děti, jenž odebíráme z rodiny, se často znovu vrací do péče biologických rodičů*“. Jiné respondentky se setkávají s tím, že, „*převážně děti přechází z přechodné pěstounské péče do dlouhodobé pěstounské péče, občas jsou osvojeny a málo častým jevem je návrat do rodiny*“, „*ve velké většině případů se podaří najít náhradní rodinu, v jednom případě se dítě vrátilo k rodičům*“. Další respondentky uvádějí: „*v některých případech se stává, že se pěstouni na přechodnou dobu stanou dlouhodobými pěstouny*“, „*v ojedinělých případech se PPPD prodlužuje*“. **Ústavní péče** je krajním řešením situace dítěte a také všechny respondentky uvedly, že „*prozatím nedošlo k tomu, že by se dítě z PPPD umísťovalo do ústavní výchovy*“, „*zatím nedošlo k situaci, kdy bychom dítě museli z PPPD umísťovat do ústavní výchovy*“.

5.7 Shrnutí výsledků výzkumu

V kategoriích rozčleněných do několika oblastí byly hledány odpovědi na výzkumné otázky, které byly položeny v úvodu výzkumné části. Ze zpracovaných výsledků výzkumu vyplývá, své postavení pracovníci OSPOD v systému PPPD vnímají zejména v koordinaci případu, kdy pomocí metod sociální práce, především sociálního šetření, rozhovorů, případových konferencí, vyhodnocování situace dítěte a individuálních plánů ochrany dítěte poskytují pomoc a podporu pěstounům PPPD, biologické rodině dítěte i samotnému dítěti. Jedná se o pomoc při zajišťování podpůrných služeb, hmotného zajištění pěstounů, ale také hledání řešení situace dítěte a jeho rodiny. Pracovníci kladně hodnotí, že mají možnost ovlivnit situaci dítěte rychlým umístěním v náhradní rodině a také, že mají ucelený přehled o rodinné situaci. Mimo role koordinátora případu se ocitají i v roli orgánu dozorujícího, mohou být také v roli doprovázející organizace, se kterou pěstouni uzavírají dohodu o výkonu pěstounské péče. Tuto roztržičnost rolí vnímají pracovníci OSPOD negativně. Uvádějí, že se jedná o velmi administrativně, časově a psychicky náročný proces, limitují je i kapacitní faktory. Jejich postavení v roli dozorujícího orgánu a zároveň doprovázející organizace také není pro pěstouny PPPD vždy příjemné. Proto některé OSPOD dohody o doprovázení s pěstouny neuzavírají.

Velmi dobré zkušenosti mají pracovníci OSPOD se spoluprací s pěstouny PPPD, úroveň jejich vzájemné spolupráce je pracovníky vysoce hodnocena. S pěstouny jsou v pravidelném kontaktu, komunikují spolu, plánují a aktivně řeší situaci konkrétního dítěte. Dobrou spoluprací pracovníci OSPOD přisuzují hlavně kvalitní přípravě pěstounů a jejich dalšímu vzdělávání, na kterém se podílí doprovázející organizace. Bohužel je pěstounů na PPPD stále nedostatek.

U dítěte umístěného v PPPD je velmi důležitá práce s biologickou rodinou, tzv. sanace rodiny. Pokud je sanace rodiny úspěšná, existuje předpoklad, že se dítě ke svým rodičům vrátí. Proto je důležité, aby rodiče pracovali na úpravě životních podmínek nebo změně svého způsobu života. Pracovníci OSPOD jsou s biologickou rodinou dítěte umístěného v PPPD v pravidelném kontaktu a rodičům poskytují pomoc a podporu, nabízejí potřebné služby, pomáhají jim zajišťovat materiální podmínky či bydlení. V rámci sanace rodiny pracovníci OSPOD řeší s rodiči i jejich kontakt s dětmi, protože je velmi důležité, aby citové vazby mezi rodiči a dětmi nebyly zpřetrhány. Pracovníci se při své práci setkávají s různými reakcemi rodičů. Někteří rodiče se snaží upravit si své životní podmínky tak, aby se jejich dítě mohlo co nejdříve vrátit do rodiny. Jiní opakovaně zklamávají důvěru svých dětí a nedělají nic pro žádoucí změnu. Práci často komplikují závislosti rodičů, a to jak na alkoholových, tak nealkoholových látkách. Rodiče v takových případech nemají reálný náhled na situaci dítěte. Pracovníci OSPOD proto rodiče motivují k léčbě a podporují je, aby léčbu dokončili. V rámci hledání co nejvhodnějšího řešení situace dítěte pracovníci OSPOD pracují i s širší rodinou, prarodiči či jinými blízkými příbuznými dítěte. Další limitující faktor, který pracovníci OSPOD vnímají při práci s rodinou, je neochota rodičů spolupracovat nejen s nimi, ale i s odborníky doporučenými podpůrnými službami. Rodiče často mají tendence nepřipouštět si problémy a nepodnikají nic pro žádoucí změnu. Problémem bývá i jejich nechuť či neschopnost najít si zaměstnání a setrvat v něm. Pracovníci OSPOD se také setkávají s tím, že u rodičů existují vůči PPPD předsudky. Rodiče mívají o PPPD zkreslené představy, zaměňují s dlouhodobou PP. Někdy mají obavy z toho, že pěstouni nebudou mít jejich dítě rádi. Toto může plynout z nedostatečné informovanosti rodičů o institutu PPPD, proto se pracovníci OSPOD ve spolupráci s doprovázejícími organizacemi snaží, aby se oblast informovanosti rodičů zlepšila.

V případě, že zájem rodičů o kontakt s dětmi přetrvává, je velmi důležité, aby probíhaly kontakty pěstounů PPPD s biologickou rodinou dítěte. Pracovníci OSPOD pěstouny hodnotí jako profesionály, kteří jsou schopni tolerovat zvláštnosti rodičů dětí, o které se starají,

na spolupráci s biologickou rodinou jsou dobře připraveni. Pěstouni PPPD dokáží zvládat i situace, kdy s předáním dítěte zpět biologickým rodičům nejsou ztotožnění, obávají se o další osud dítěte, ale přesto dítě na návrat do rodiny dobře připraví. Dobré vztahy mezi pěstouny PPPD a rodiči jsou velmi důležité pro správný vývoj dítěte, ale ne vždy se jim daří spolupracovat a komunikovat spolu. Pracovníci OSPOD se setkávají se vzájemně dobrými vztahy rodičů s pěstouny, kdy rodiče pěstouny respektují, ale i se vztahy velmi napjatými a chladnými. Stává se také, že pěstouni PPPD nezvládnou svoji roli a s biologickou rodinou dítěte odmítají spolupracovat. V takových případech a při opakovaných konfliktech mohou být pěstouni krajským úřadem vyřazeni z evidence,

Pracovníci OSPOD v rámci koordinace případu spolupracují s různými odborníky a organizacemi, které jim pomáhají vhodným způsobem řešit situace a problémy, které s PPPD souvisí. Nejčastěji a nejúžeji spolupracují s příslušným krajským úřadem, který vede evidenci žadatelů a evidenci dětí a s doprovázející organizací, se kterou pěstoun PPPD uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče. OSPOD spolupracuje i s neziskovými organizacemi, které poskytují sociální služby rodinám s dětmi, se zájmovými a volnočasovými organizacemi. V rámci sanace rodiny pracovníci OSPOD spolupracují se soudy a odborníky, např. psychology, psychiatry, terénními sociálními pracovníky, pedagogy, kooperují i s institucemi jako je intervenční centrum nebo poradna pro manželství a mezilidské vztahy, dluhová poradna či poradny pro drogově závislé.

Před ukončením PPPD pracovníci OSPOD vyhodnocují situaci dítěte a mapují situaci v jeho biologické rodině. Zjišťují, zda je možný návrat dítěte zpět k rodičům. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že někdy se děti vrací zpět do své biologické rodiny, jindy přechází do dlouhodobé pěstounské péče nebo do osvojení. Někteří pěstouni PPPD se časem stávají dlouhodobými pěstouny. Za velmi pozitivní lze označit informaci, že zatím žádné z dětí, které opustilo PPPD nebylo umístěno do ústavní péče.

Lze konstatovat, že z pohledu pracovníků OSPOD je PPPD vnímána jako profesionální pomoc pěstounů dítěti a jeho rodině, kdy pracovníci OSPOD koordinují případ, poskytují pomoc a podporu pěstounům PPPD, biologické rodině a hledají co nejvhodnější řešení situace dítěte.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu jako jednu z forem náhradní rodinné péče pohlíží pracovníci OSPOD.

Teoretická část práce přibližuje teoretická východiska náhradní rodinné péče, byli jsme obeznámeni s její historií, formami i legislativní úpravou. V druhé kapitole jsme se blíže seznámili s pěstounskou péčí, pěstounskou péčí na přechodnou dobu a finančním zajištěním těchto institutů. V poslední kapitole, jsme se zabývali vzájemnou spoluprací institucí a hlavních aktérů zapojených do výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu.

V praktické části jsme se věnovali samotnému výzkumnému šetření za pomoci kvalitativní výzkumné strategie. Sběr dat probíhal pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které byly následně zpracovány, analyzovány a interpretovány. Z analýzy dat a jejich interpretace, jsme měli možnost porozumět tomu, jak pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí pohlíží na výše zmíněný institut a jakou roli v něm zaujímají.

Z výsledků výzkumného šetření vyplynulo, že pracovníci OSPOD vnímají své postavení v systému PPPD zejména v roli koordinátora případu. Kromě toho vykonávají roli dozorcího orgánu a zároveň mohou být i doprovázející organizací pěstouna. Tyto skutečnosti jsou pro ně psychicky, administrativně i časově náročné, roztržičnost rolí hodnotí negativně. Nezbytná je i jejich spolupráce s mnoha dalšími institucemi a odborníky. Z výzkumu dále vyplývá, že spolupráce OSPOD s pěstouny PPPD je na vysoké úrovni, pěstouni jsou pracovníky OSPOD vnímáni jako profesionálové, kteří dokáží svěřené dítě dobře připravit na návrat do biologické rodiny či do osvojení. Bohužel je pěstounů PPPD stále nedostatek. Ze strany pracovníků OSPOD je potřeba i intenzivně pracovat s rodinou dítěte. Ne vždy se ale sanace rodiny daří ať už z důvodu závislosti rodičů na návykových látkách nebo z důvodu jejich neochoty upravit si své životní podmínky. Pro správný vývoj dítěte je nutná také spolupráce pěstounů PPPD a biologické rodiny. Pokud rodiče mají zájem o kontakt s dětmi, pěstouni jim kontakt umožňují. Vztahy mezi pěstouny a biologickou rodinou bývají často napjaté a velmi chladné. Důvodem může být špatná informovanost rodičů o PPPD.

Pozitivně lze hodnotit, že po ukončení PPPD nejsou děti umísťovány do ústavní péče. Pokud je to alespoň trochu možné, vrací se dítě zpět k rodičům. Nejčastěji však děti přechází do dlouhodobé PP, nebo jsou osvojovány.

Z důvodu nedostatku pěstounů PPPD proto navrhuji větší propagaci této formy NRP, jako např. veřejná setkání, besedy, zpravodajství a reklamní propagace. Prioritou by měla být také lepší informovanost rodičů. Také povinnosti pracovníků OSPOD by měly být upraveny, aby se předešlo roztržitosti jejich rolí a zátěži, která je na ně kladena.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ARCHER, Caroline. *Dítě v náhradní rodině*. Praha: Portál, 2001, 119 s. ISBN 80-7178-578-4.
- [2] BECHYŇOVÁ, Věra. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.
- [3] BUBLEOVÁ, Věduna, Jana DECKÁ, Věra HEBERLOVÁ, Barbora HOLÁ, Jaroslava MÁLIKOVÁ a Alena VÁVROVÁ. *Pěstouni mají právo na služby: praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči*. Praha: Rozum a Cit, 2007.
- [4] BUBLEOVÁ, Věduna. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 2., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2013. ISBN 978-80-87455-17-3.
- [5] CAMPBELLE, Ross. *Potřebuji tvou lásku*. Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 978-80-7255-179-8.
- [6] JANÁKOVÁ, Ludmila. *Dary se přece nevracejí*. Praha: Triton, 2007. ISBN 80-7387-028-2.
- [7] KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- [8] KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 1997-. ISBN 978-80-7357-585-4.
- [9] LEXOVÁ, Jana, Hana PAZLAROVÁ, Terezie ŠTOKROVÁ a Oldřich MATOUŠEK. *Sborník dobré praxe: Kazuistiky z náhradních rodin*. 1. Praha 1: Asociace náhradních rodin České republiky, 2013. ISBN 978-80-905600-0-0.
- [10] MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- [11] MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3336-7.

- [12] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.
- [13] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
- [14] NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-8613191-7.
- [15] ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanský zákoník: Komentář-Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-457-6.
- [16] PTÁČEK, Radek a kol., 2011. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-039-6.
- [17] RIEGER, Zdeněk. *Návrat k rodině a domů*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-544-8.
- [18] SCHMIDBAUER, Wolfgang. *Psychická úskalí pomáhajících profesí*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-312-9.
- [19] SCHOOLEROVÁ, Jayne E. *Adopce, vztah založený na slibu*. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.
- [20] STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.
- [21] TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.
- [22] MACELA, Miloslav, Daniel HOVORKA, Adam KŘÍSTEK, Klára TRUBAČOVÁ a Zuzana ZÁRASOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-727-0.
- [23] ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam internetových zdrojů:

- [24] Právo na dětství: *Typy ústavní péče* [online]. Praha: Copyright, 2013 [cit. 2018-03-16]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-situace/jsi-v-ustavu/typy-ustavni-pece/>
- [26] Virtuální knihovna NRP: *Doprovázení pěstounských rodin* [online]. Praha 1: Nadace J&T [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/nahradni-rodinna-pece/sluzby-pro-pestouny/doprovazeni-pestounskych-rodin/>
- [27] Dobrá rodina: *ABECEDA PĚSTOUNSKÉ PÉČE: D JAKO DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE* [online]. Praha 1: Dobrá rodina o. p. s., 2015 [cit. 2018-03-27]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/novinky/216-abeceda-d-jako-doprovazejici-organizace>
- [28] Dobrá rodina: *Dávky pěstounské péče 2018* [online]. Praha: Dobrá rodina o. p. s., 2018 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz/novinky/492-velky-prehled-zmeny-v-davkach-pestounske-pece-od-1-ledna-2018#co-se-zm%C4%9Bn%C3%AD-pro-p%C4%9Bstouny-na-p%C5%99echodnou-dobu>
- [29] *MPSV: Průvodce náhradní rodinnou péčí* [online]. Praha 2: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: http://www.tesin.cz/wp-content/uploads/2011/11/MPSV_Pr%C5%AFvodce-pro-n%C3%A1hradn%C3%AD-rodinnou.pdf.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

a spol.	a společně
č.	číslo
čl.	článek
ČR	Česká republika
DD	dětský domov
DDŠ	dětský domov se školou
např.	například
NRP	náhradní rodinná péče
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PP	pěstounská péče
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
s.	strana
Sb.	sbírky
tj.	to jest
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
ZDVOP	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Legislativní úprava NRP v ČR

Příloha P II: Přepis audiozáznamu rozhovoru s respondentkou A

PŘÍLOHA P I: LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA NRP V ČR

1. Zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.
3. Listina základních práv a svobod, konkrétně článek 32, který pojednává o ochraně rodiny biologické i náhradní.
4. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 410/2012 Sb., která právně upravuje dávky pěstounské péče.
5. Zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
6. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování – zákon o zdravotních službách.
8. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.
9. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ze kterého dle §180 a až §185 plynou řízení týkající se osvojení.
11. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.
12. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.
13. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc. Podle § 9 se započítávají dávky pěstounské péče do příjmu.
14. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. V naší oblasti tyto dávky připadají rodině s nezaopatřenými dětmi. Nezaopatřeným dítětem se rozumí dítě povinné školní docházkou nebo pokud se připravuje na budoucí povolání, a to nejvýše do věku 26 let.

15. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Co se týče oblasti PP, v tomto zákonu se pojednává o vyplácení odměny pěstouna a jeho účast na pojištění.
16. Úmluva o právech dítěte – respektovat rodinu jako základní jednotku společnosti a jako přirozené prostředí, ve kterém se mohou rozvíjet a prospívat všichni její členové, zejména pak děti.
17. Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.
18. Listina základních práv EU.
19. Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003, o pravomoci a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (nařízení Brusel II).

PŘÍLOHA P II: PŘEPIS AUDIOZÁZNAMU ROZHOVORU S RESPONDENTKOU A

Datum konání rozhovoru s respondentkou A: 7. 3. 2018.

Začátek rozhovoru: 17:10 hodin.

Ukončení rozhovoru: 17:35 hodin.

1. Co je Vaší náplní práce ve vztahu k PPPD?

Jako pracovník OSPOD **přijímám žádosti žadatelů o PPPD, provádím šetření u žadatelů, v případě přijetí dítěte vykonávám sociálně-právní ochranu k přijatému dítěti, pokud se jedná o dítě z obvodu, poskytuji pěstounům poradenství a pomoc.**

2. Jaké jsou Vaše hlavní aktivity v rámci PPPD?

Nejčastěji provádím **šetření v rodinách, případové konference.** Také **poskytuji poradenství pěstounům a poradenství kolegům,** kteří svěřují dítě do PPPD.

3. Jaké jsou ne/výhody Vašeho postavení v systému PPPD?

Výhodou je možnost ovlivnit situaci dítěte rychlým umístěním v náhradní rodině, což považuji za nejdůležitější pro ohrožené dítě. Možnost pořádat případové konference jako užitečnou metodu pro problematické situace.

Nevýhodou spatřuji v omezeném rozsahu pomoci – méně pěstounů, kteří by poskytli navazující péči, což je mne frustrující. Dále jsem v roli jakéhosi dozorujícího orgánu, přestože se snažím pomáhat, což není pro pěstouny vždy příjemné.

4. S kým spolupracujete při výkonu PPPD?

Nejčastěji asi s Krajským úřadem, dalšími OSPODy, doprovázejícími organizacemi pěstounů a s ostatními neziskovými organizacemi.

5. Jakými způsoby pracujete s pěstouny PPPD?

Formou **osobních kontaktů, návštěv v domácnosti, poradenstvím na oddělení, pořádáním případových konferencí.** Disponuji také **metodami sociální terapie a speciálními technikami,** které ale využívám především při práci s dětmi v NRP.

6. Co nejčastěji řešíte s pěstouny PPPD?

Nejčastější problémy se pojí s výchovou svěřených dětí – praktické problémy, otázky kontaktů s rodinou dítěte, otázky budoucnosti dítěte.

7. Jaké faktory Vás limitují?

V našem obvodu nemáme dostatek pěstounů na přechodnou dobu, dosud sbírám zkušenosti s touto formou NRP. Každé dítě má své specifické potřeby. Přístup ke každé situaci je vysoce individuální, tzn. Že řešení zabere mnoho času, kterého není nazbyt. Nejvíce mne limituje čas, aby SPOD byla poskytována co nejkvalitněji.

8. Jaké jsou Vaše názory na úroveň vzájemné spolupráce s pěstouny na PPPD?

Pěstouni prochází důkladnou přípravou a je to znát na jejich přístupu např. ke kontaktům s biologickou rodinou. Úroveň spolupráce hodnotím jako dobrou.

9. Na koho se v rámci OSPOD obracejí pěstouni PPPD s žádostí o doprovázení?

Tito pěstouni většinou mají jasno po absolvování přípravy, rádi naváží spolupráci s odborníky, s nimiž se setkali v rámci přípravy. Dále si nechávají od nás předat informace o možnosti doprovázení v našem regionu.

10. Jaké záležitosti jsou nejčastěji předmětem jednání s biologickou rodinou?

Potřebují se vyrovnat se situací, řešíme hodně konfliktů. Biologičtí rodiče chtějí co nejdříve dítě zpět. Často řešíme závislosti. Samozřejmě také jejich kontakty s dítětem v PPPD.

11. Na co se zaměřujete při práci s biologickou rodinou?

Na nalezení řešení jejich problematické situace.

12. S jakými těžkostmi se nejčastěji setkáváte při práci s biologickou rodinou?

Již zmíněné závislosti, které rodičům brání realistickému pohledu na situaci dítěte. S těžko zvládnutelnými emocemi, hněvem.

13. Jaké metody práce se Vám osvědčily při práci s biologickou rodinou?

Například prvky krizové intervence, aktivní naslouchání. Důležitý je prostor pro vyjádření a čas na zvládnutí emocí. Případové konference jako metoda hledání cesty k řešení situace dítěte a rodiny.

14. Jak pomáháte biologické rodině při návratu dítěte z PPPD zpět do rodiny?

Pomocí plánu nastaveného na případových konferencích, ale i pomocí spolupráce s neziskovými organizacemi a odborníky.

15. Jaké jsou obvyklé vztahy mezi pěstouny PPPD a biologickou rodinou dětí v PPPD?

Většinou korektní, pěstouni zvládají zátěžové situace, dávají rodičům najevo, že chápou jejich roli a situaci. Rodiče pěstouny většinou respektují.

16. Jaký je další osud dětí po ukončení PPPD?

Ve velké většině případů se podaří najít náhradní rodinu. V jednom případě se dítě vrátilo k rodičům. Ale zkušeností je málo. Hodně se obáváme o osud dítěte, když krajský úřad konstatuje, že nemá dostatek vhodných pěstounů.